

Alen Lukač\*

Pregledni znanstveni rad

UDK 343.615(497.6)

DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/28090>

Rad primljen: 8. studenog 2023.

Rad prihvaćen: 11. ožujka 2024.

# KAZNENO DJELO NASILNIČKO PONAŠANJE U BOSNI I HERCEGOVINI – TEORIJSKI I PRAKTIČNI PROBLEMI

*Sažetak: Predmet je radarazmatranjekaznenogdjelanasilničkogponašanjaubosanskohercegovačkom kaznenomaterijalnom pravu s teorijskog, normativnog i praktičnog aspekta. U radu se najprije analizira povijesni razvitak kaznenog djela nasilničkog ponašanja na području Bosne i Hercegovine. U središnjem dijelu rada daje se detaljna analiza kaznenog djela nasilničkog ponašanja u BiH s de lege lata aspekta, s posebnim osvrtom na semantičko-kontekstualnu analizu odredbe, uz izlaganje mogućih modaliteta radnji počinjenja ovog kaznenog djela, posljedica djela te prikaz pravnih stajališta sudske prakse. U radu se iznosi kritika pojedinih sudskih odluka u kojima se neopravdano reducira značaj posljedice djela „ugroze građanskog mira“. Naposljetku se iznose i prijedlozi de lege ferenda, a sve u cilju potpunijeg uređenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u BiH.*

*Ključne riječi: nasilje, građanski mir, motiviranost*

## 1. UVOD

Rad pretendira upozoriti na najvažnije teškoće s kojima se susreće sudska praksa na području primjene kaznenog djela nasilničkog ponašanja. Ovo kazneno djelo je uvedeno u kazneno zakonodavstvo na teritoriju Bosne i Hercegovine još 1967. godine, a od 1998. godine ovo kazneno djelo je kroz tekstove svih kaznenih zakona koji su na snazi u BiH praktično ostalo neizmijenjeno, ili egzistira s minimalnim izmjenama o kojima će biti više riječi u nastavku. Prema tome, teško se može reći da je sudska praksa u BiH na početku implementacijskog procesa kada je u pitanju kazneno djelo nasilničko ponašanje. Vremena za uspostavljanje pouzdanih i realno primjenjivih kriterija u vezi sa svim elementima bića ovoga kaznenog djela bilo je napretek.

I dok sudska praksa u BiH nije imala pretjeranih teškoća ispravno protumačiti predviđene radnje počinjenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja, najveći prijevori u sudskoj praksi pojavili su se upravo u vezi s tumačenjem posljedice djela „ugroze građanskog mira“. Ovakva

\* Alen Lukač, univ. spec. iur., sudac Općinskog suda u Srebreniku, Radnička bb, 75350 Srebrenik, Bosna i Hercegovina, E- adresa: [alen\\_luki@hotmail.com](mailto:alen_luki@hotmail.com). ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-9870-8880>.

normativna konstrukcija izazvala je dosta kolebanja i nedoumica u sudskoj praksi, koje su rezultirale i divergentnim pravnim stajalištima. Zbog toga se rad u pretežnom dijelu bavi detaljnom analizom bitnih obilježja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u Bosni i Hercegovini, s posebnim osvrtom na semantičko kontekstualnu analizu zakonskog teksta, uz izlaganje svih mogućih modaliteta radnji počinjenja ovog kaznenog djela, te naglaskom na zakonom predviđene posljedice djela.

Kako će u nastavku biti pokazano, sudska praksa je ovu, nesumnjivo preširoko postavljenu posledicu djela, nastojala svesti u prihvatljive okvire. Međutim, metodologija kojom se sudska praksa služila konceptualno je neadekvatna jer se oslanja na stajališta koja nemaju podlogu u zakonskom tekstu, kao i na pravilima tumačenja koja su apsurdna do mjere da vrijeđaju i zdrav razum.

## 2. POVIJESNI RAZVITAK KAZNENOG DJELA NASILNIČKOG PONAŠANJA

Kazneno djelo nasilničko ponašanje prvi je put uvedeno u kazneno zakonodavstvo na području Bosne i Hercegovine novelom Krivičnog zakonika<sup>1</sup> (dalje u tekstu: KZ FNRJ/51) koja je izvršena 1967. godine,<sup>2</sup> a regulirano je u članku 292.b pod nazivom „nasilničko ponašanje na javnom mestu“ na način da isto kazneno djelo čini „tko na javnom mestu grubim vrijeđanjem ili zlostavljanjem drugoga, vršenjem nasilja prema drugome, izazivanjem tučnjave, drskim ili bezobzirnim ponašanjem na drugi način ugrožava spokojstvo građana ili remeti javni red, a njegov raniji život ukazuje na sklonost za ovakvim ponašanjem“. Zakonodavac je za novopropisano kazneno djelo predvidio kaznu zatvora od najmanje tri mjeseca. Kao razlozi propisivanja novog kaznenog djela u jugoslavenskom kaznenom pravu najprije se navode razlozi javnog mnijenja<sup>3</sup> i izvršene promjene u prekršajnom postupku i prekršajnim sankcijama.<sup>4</sup> Jugoslavenskom zakonodavcu kao uzor pri modeliranju konstrukcije zakonskog opisa kaznenog djela na određeni način poslužila su rješenja u pojedinim socijalističkim državama (SSSR, Bugarska, Mađarska, Čehoslovačka i Poljska).<sup>5</sup>

1 Krivični zakonik (Službeni list FNRJ, broj 13/51, 30/59, 11/62, 31/62, 37/62, 15/65, 15/67) (YU).

2 Izmjene i dopune Krivičnog zakonika objavljene su u Službenom listu SFRJ br. 15/67, a stupio je na snagu 13. travnja 1967. godine, u daljnjem tekstu: KZ FNRJ/67.

3 Zlatarić navodi da je javno mnijenje utjecalo na potrebu poštrene represije određenih antisocijalnih ponašanja, tzv. „siledžijskih“ radnji, povod čemu su bili određeni slučajevi koji su uzbudili javno mnijenje zbog dobivenog publiciteta u tisku. Vidi: Bogdan Zlatarić, 'Novo kazneno djelo nasilničkog ponašanja na javnom mjestu, (čl. 292.b KZ-a)' (1967) 2 Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 173–175.

4 Memedović navodi da se prije inkriminiranja novog kaznenog djela za teže narušavanje javnog reda i mira kažnjavalo kao prekršaj prema prekršajnom pravu i to najprije kroz izricanje zaštitne mjere upućivanja na boravak u određeno mjesto u trajanju od šest mjeseci do dvije godine. Nakon brisanja ove zaštitne mjere Zakonom o izmjenama Osnovnog zakona o prekršajima koji je stupio na snagu 13. travnja 1967. godine, za nasilnička ponašanja u prekršajnom postupku mogla se izreći kazna zatvora od najviše trideset dana, eventualno popraćena zaštitnom mjerom protjerivanja iz određenog mjesta do šest mjeseci. Smisao nove inkriminacije je, dakle, bio prije svega u zaštitnoj funkciji u cilju preventivnog i represivnog djelovanja na sve izačajnije oblike nasilja koji se nisu mogli podvesti pod druge vidove u Krivičnom zakoniku inkriminiranih radnji. Vidi: Nikola Memedović, 'Krivično djelo nasilničkog ponašanja' (1975) 3 Pravni život 38–40.

5 Marissabell Škorić i Dalida Rittossa, 'Nova kaznena djela nasilja u kaznenom zakonu' (2015) 22(2) Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 502.

Uvođenje nove inkriminacije u pravnoj teoriji nije prošlo bez kritika. Tako Perović ističe da inkriminacija ne samo da pravno nije održiva, nego nije ni društveno svrsishodna.<sup>6</sup> I Zlatarić ističe da će nova inkriminacija zadavati dosta teškoća i izazvati mnoge probleme u praktičnoj primjeni.<sup>7</sup> Dispoziciju kaznenog djela nasilničkog ponašanja podvrgnuo je kritici i Franjo Bačić, navodeći da model izgradnje ovog kaznenog djela nije u skladu sa zahtjevom načela zakonitosti za određenošću zakonskih opisa.<sup>8</sup> Teorija ističe da su upravo ovo razlozi zbog kojih moderni europski kazneni zakonic i ne poznaju kazneno djelo nasilničkog ponašanja, barem ne onako kako je ono legislativno-tehnički konstruirano u državama sljednicama bivše Jugoslavije.<sup>9</sup> Ipak, državama *common law* pravne tradicije nije nepoznato inkriminiranje ovakvih vrsta ponašanja (koji se kvalificiraju kao neprimjereno ponašanje – *disorderly conduct*), doduše, ne kao kazneno djelo, nego se počinitelji procesuiraju kroz prekršajno zakonodavstvo (kao *infractions* ili *misdeemeanors*). Tako svih pedeset saveznih država SAD-a imaju zakone o neprimjerenom ponašanju (*disorderly conduct*),<sup>10</sup> dok su u Ujedinjenoj Kraljevini ova antisocijalna ponašanja regulirana Zakonom o javnom redu (*The Public Order Act*) koji je donesen 1986. godine,<sup>11</sup> a zatim i dopunjen Zakonom o javnom redu iz 2023. godine.<sup>12</sup> U ovim pravnim sustavima na ovaj način kriminalizira se širok niz radnji, od uvredljivog ponašanja ili govora, korištenja pogrđnog jezika, stvaranje nerazumne buke, traženje milostinje, upotreba uvredljivog jezika s namjerom izazivanja uznemirenosti, a kao kazne za ovakva antisocijalna ponašanja uglavnom su predviđene novčane kazne, uz iznimku i kraćih kazni zatvora. Iako su ostali u prekršajnoj sferi, i taj modalitet inkriminiranja ovakvih antisocijalnih ponašanja nije ostao bez kritika ni u državama *common law* pravne tradicije, kako u SAD-u,<sup>13</sup> tako i u Ujedinjenoj Kraljevini.<sup>14</sup> Ipak, unatoč svim prigovorima, Vrhovni sud SAD-a je u predmetu *Colten v. Kentucky* iz 1972. godine razmatrao pitanje prihvatljive ustavne određenosti odredbe Revidiranog statuta Kentuckija iz 1968. godine<sup>15</sup> (*Kentucky Revised Statutes*) koja je propisivala: „Osoba je kriva za

- 6 Perović problematizira nekoliko spornih elemenata i to najprije pitanje održivosti načela zakonitosti, kroz potrebu određenosti bića kaznenog djela; zatim navodi da „inkriminacija nema ona bitna obeležja koja mora da ima svako krivično delo, da ono nema svoju suštinu, svoje posebno biće“; i u konačnici ozbiljno se kritizira element bića djela „raniji život koji ukazuje na sklonost za ovakvim ponašanjem“, navodeći da je to jedan element koji bi mogao biti cijenjen dosta subjektivno, pa i arbitrarno. Vidi: Mirko Perović, 'Okolo inkriminacije dva aktualna krivična dela' (1972) XX(4) Anali Pravnog fakulteta u Beogradu 739.
- 7 Zlatarić kao razlog ovome navodi da se zakonodavac kod opisa ovog kaznenog djela poslužio pojmovima koji nemaju oštrih rubova, nekad se prelijevaju jedan u drugi i zbog svoje difuznosti stvaraju mogućnost širokog dijapazona raznih subjektivističkih shvaćanja. Zlatarić (n 3) 173.
- 8 Bačić navodi da je u ovo kazneno djelo, u kudikamo većoj mjeri nego u drugim zakonskim opisima, na određeni način sama ličnost učinioca ugrađena u opis djela. Franjo Bačić, 'Nekoliko nestandardnih modela zakonskih opisa krivičnih djela u KZH' (1983) 3 Naša zakonitost 34.
- 9 Petar Novoselec, 'Druga novela kaznenog zakona' (2014) 21(2) Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 455.
- 10 Rachel Moran, 'Doing Away With Disorderly Conduct', Rujan 2022, dostupno na: <https://lims.minneapolismn.gov/download/Agenda/2844/MoranDisorderlyConductArticle.pdf/63070/2848/Moran%20Disorderly%20Conduct%20Article> pristupljeno 10. ožujka 2024.
- 11 The Public Order Act – Zakon o javnom redu (1986) (UK)
- 12 The Public Order Act – Zakon o javnom redu (2023) (UK)
- 13 Moran ističe da su zakoni toliko široko postavljeni da je često teško dešifrirati točno koji govor ili ponašanje zabranjuju, da daju preširoke ovlast policiji te olakšavaju diskriminaciju protiv različitih društvenih skupina. Više: Moran (n 10) 4-5.
- 14 Strickland navodi da policija Zakonom o javnom redu ima široko diskrecijsko pravo odlučiti koji je jezik ili ponašanje "prijetee, nepristojno ili uvredljivo". Više: Pat Strickland i Diana Douse, "Insulting words or behaviour": Section 5 of the Public Order Act 1986', Siječanj 2013, dostupno na: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN05760/SN05760.pdf> pristupljeno 10. ožujka 2024.
- 15 Kentucky Revised Statutes - Revidirani statut Kentuckija (1968) (US)

narušavanje javnog reda i mira ako, s namjerom da izazove javne neugodnosti, uznemirivanje ili uzbunu, ili iz nesmotrenosti stvori opasnost od toga... (f) skuplja se s drugim osobama na javnom mjestu i odbija postupiti po zakonskoj naredbi policije da se razide..." Vrhovni sud SAD-a u konačnici zaključuje da ova odredba Zakona nije nedopustivo nejasna ili široka jer „građani koji ga žele poštovati neće imati teškoća u razumijevanju odredbe“.<sup>16</sup>

U domaćoj pravnoj teoriji najveću kritiku bića kaznenog djela nasilničkog ponašanja privukao je element koji je svojim sadržajem upravo i predstavljao *genus proximus* ovog kaznenog djela, a to je da „raniji život ukazuje na sklonost za ovakvim ponašanjem“. Fatić ističe da se ovdje prvenstveno misli na povratnike u vršenju prekršaja protiv javnog reda i mira jer su to ujedno i najčistiji elementi dokazivanja sklonosti,<sup>17</sup> dok je vladajuće stajalište u pravnoj teoriji bilo da se ova sklonost može dokazivati i na osnovu drugih činjenica iz života počinitelja, npr. svjedocima.<sup>18</sup> U pravnoj teoriji bila su prisutna i stajališta da je ovaj element ispunjen i kod počinitelja koji nisu uopće ranije kažnjavani, ako su u više navrata manifestirali nasilničko ponašanje, a sve okolnosti konkretnih slučajeva ukazuju da su tome skloni.<sup>19</sup> Ovakvom stajalištu ne može se uputiti opravdan prigovor, a imajući u vidu da tekst odredbe svojim sadržajem ni na koji način ne implicira da je zakonodavac imao u vidu doseg inkriminacije ograničiti na „raniju osuđivanost“ ili „raniju prekršajnu kažnjivost“, nego koristi sintagmu „raniji život ukazuje na sklonost...“. Naime nije nemoguće zamisliti situaciju u kojoj je određena osoba u svojem ranijem životu pokazivala sklonosti nasilničkom ponašanju, ali da iz različitih životnih razloga jednostavno nije bila prijavljivana, a samim time ni procesuirana.

Inkriminacija iz čl. 292.b KZ-a FNRJ/67 još je za vrijeme važenja Krivičnog zakonika FNRJ doživjela važnu normativnu korekciju koja je izvršena Zakonom o izmjenama Krivičnog zakonika iz 1973. godine (objavljen u Službenom listu SFRJ br. 6/73), kojim je izmijenjen naziv djela na način da se iz istoga briše sintagma „na javnom mjestu“, kao što se ista sintagma briše i iz same dispozicije djela, skupa s načinom počinjenja djela „izazivanjem tučnjave“. Kao razlog izvršenih izmjena navodi se da je praksa tražila napuštanje ograničenja na „javno mjesto“ jer se ovaj delikt mogao izvršiti samo na javnom mjestu, što je sužavalo mogućnost primjene i ograničavalo kazneni progon,<sup>20</sup> kao i da sam pojam javnog mjesta nije bio precizan i sudovi su ga različito tumačili.<sup>21</sup> Istom izmjenom dodan je i kvalificirani oblik djela u stavku 2. do kojeg dolazi „ako je djelo iz stavka 1. ovoga člana učinjeno u skupini, ili je pri izvršenju djela nekoj osobi nanesena laka tjelesna ozljeda ili je došlo do teškog poniženja građana“, s propisanom kaznom od tri mjeseca do pet godina. Ovako regulirano kazneno djelo nasilničko ponašanje ostalo je na snazi u čitavoj bivšoj Jugoslaviji sve do 1977. godine i izvršene ustavne reforme.

Provedenom ustavnom reformom i ustoličenjem nove ustavnopravne koncepcije podijeljene nadležnosti, gdje uređenje materije Općeg dijela materijalnog kaznenog zakonodavstva spada u kompetencije Federacije, a odredbe Posebnog dijela u nadležnost saveznih republika,

16 Odluka Colten v. Kentucky Vrhovni sud SAD (12. lipnja 1972.) (US).

17 Branislav Fatić, 'Nasilničko ponašanje na javnom mjestu' (1972) 11 13 Maj 49.

18 Dragoljub Atanacković, *Krivično pravo, Posebni dio* (Privredna štampa Beograd, 1981) 543.

19 Mato Jemrić, *Krivični zakonik* (Narodne novine Zagreb, 1975) 414.

20 Darko Lončarević, 'Neka razmatranja o krivičnom djelu nasilničkog ponašanja' (1976) 30 (7-8) Naša zakonitost 116.

21 Dragan Kalaba, 'Nasilničko ponašanje' (1998) 47(9) Pravni život 182.

stupa na snagu Krivični zakon Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine<sup>22</sup> (u daljnjem tekstu: KZ SR BiH/77). U novom KZ SR BiH/77 zakonodavac je zadržao kazneno djelo nasilničko ponašanje u nešto izmijenjenoj formi i to u članku 204. koji je u stavku 1. regulirao temeljni oblik djela: „tko grubim vrijeđanjem ili zlostavljanjem drugoga, vršenjem nasilja prema drugome, izazivanjem tučnjave ili naročito drskim ili bezobzirnim ponašanjem na drugi način ugrožava spokojstvo građana ili remeti javni red, kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.“ U stavku 2. reguliran je kvalificirani oblik djela: „Ako je djelo iz stavka 1. ovog članka izvršila grupa ili je pri izvršenju djela nekom licu nanesena laka tjelesna povreda, ili je došlo do teškog ponižavanja građana, počinitelj će se kazniti zatvorom od tri mjeseca do pet godina.“ U odnosu na ranije zakonodavno uređenje, zadržana je alternativno postavljena posljedica djela koja se očituje u ugrožavanju spokojsstva građana ili remećenju javnog reda, dok se vrlo bitna izmjena odnosi na brisanje toliko kritiziranog elementa bića djela koji se sastoji u tomu da „raniji život ukazuje na sklonost za ovakvim ponašanjem“.

Tijekom rata 90-ih godina 20. stoljeća u Bosni i Hercegovini, KZ SR BiH/77 na snazi je bio, na kompletnom teritoriju Bosne i Hercegovine te je ovakvo stanje važno sve do 1998. godine u entitetu Federacija BiH, odnosno do 2000. godine u entitetu Republika Srpska. Naime KZ SR BiH/77 stavljen je izvan snage i zamijenjen entitetskim zakonima donošenjem Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu KZ F BiH/98)<sup>23</sup> koji je stupio na snagu 28. studenog 1998. godine, a u Republici Srpskoj je donesen Krivični zakonik Republike Srpske (u daljnjem tekstu KZ RS/00)<sup>24</sup> koji je stupio na snagu 1. listopada 2000. godine. Dakle, reformom materijalnog kaznenog zakonodavstva, oba entiteta dobila su svoj vlastiti Kazneni zakon, koji su predstavljali kodifikaciju ranijeg općeg dijela KZ SFRJ/67 i posebnog dijela KZ SR BiH/77.<sup>25</sup> I jedan i drugi kazneni zakon zadržali su kazneno djelo nasilničko ponašanje i to KZ F BiH/98 u svojem članku 339. koji je kao temeljni oblik djela propisivao: „Tko grubim vrijeđanjem ili zlostavljanjem drugoga, vršenjem nasilja prema drugome, izazivanjem tuče ili naročito drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokoj građana.“ U stavku 2. reguliran je kvalificirani oblik djela na način da isto čini: „Ako su djelo iz stavka 1. ovog članka izvršile dvije ili više osoba ili je došlo do teškog poniženja više osoba ili je drugom nanesena laka tjelesna povreda.“ Zapriječena kazna za temeljni oblik djela kazna je zatvora od tri mjeseca do tri godine, a za kvalificirani oblik od šest mjeseci do pet godina. Što se tiče KZ RS/00, isti je kazneno djelo nasilničko ponašanje propisao u članku 372. na način da temeljni oblik djela iz stavka 1. čini: „Ko teškim vređanjem ili grubim zlostavljanjem, vršenjem nasilja ili na drugi način ugrožava sigurnost drugoga i time prouzrokuje znatno uznemirenje i strah kod građana, ili u većoj meri remećenje javnog reda i mira, dok kvalificirani oblik djela iz stavka 2. čini: Ako je djelo iz stava 1. ovog člana izvršeno od strane dva ili više lica, ili je došlo do težeg ponižavanja ili zlostavljanja većeg broja lica, ili je izvršilac nekom licu naneo telesnu povredu.“ Zapriječena

22 Krivični zakon Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine (Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, broj 16/77, 32/84, 19/86, 41/87, 40/87) (YU).

23 Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, broj 43/98) (BA).

24 Krivični zakonik Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 22/00) (BA).

25 Kao razlozi za donošenje novih entitetskih kaznenih zakona navodi se potreba prekida s ranijim normativnim rješenjima koja su prema svom sadržaju, namjeni i svrsi imala socijalistički i uopće ideološki karakter i koja su kao takva služila tadašnjem sustavu vlasti u društvu, ali i zbog državnopravnog preuređenja Bosne i Hercegovine, ali i potreba prilagodavanja domaćeg kaznenog zakonodavstva s međunarodnim konvencijama, prije svega aktima koji se odnose na zaštitu osnovnih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Vidi: Venceslav Ilić i drugi, *Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine*, (Federalno ministarstvo pravde Sarajevo, 1998) 440.

kazna za temeljni oblik djela novčana je kazna ili kazna zatvora do dvije godine, a za kvalificirani oblik propisana je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Zakonodavac je u Federaciji na liniji preciznijeg opisa dispozicije djela nasilničko ponašanje u KZ F BiH/98 u stavku 1. u odnosu na ranije zakonodavno rješenje, izostavio način počinjenja ovog djela „na drugi način“, a kao posljedica djela izostavljeno je „remećenje javnog reda i mira“, uz obrazloženje da je to pokriveno prekršajima iz područja javnog reda i mira. U stavku 2. preciznije je označen subjekt izvršenja kaznenog djela riječima „dvoje ili više osoba“, umjesto riječi „grupa“ u ranijem rješenju.<sup>26</sup> I kroz ove prve izmjene materijalnog kaznenog zakonodavstva na entitetskoj razini mogu se uočiti korijeni svih budućih razlika, koji ukazuju na dva odvojena smjera razvitka kaznenog djela nasilničkog ponašanja u ova dva bosanskohercegovačka entiteta, a sami izvori razlikovanja očituju se ne toliko u inkriminiranim radnjama počinjenja, koliko u posljedici djela. Naime KZ F BiH/98 kao posljedicu djela predviđa „ugrožavanje spokoja građana“, dok se kod KZ RS/00 posljedica ogleda u „ugrožavanju sigurnosti drugoga“, s daljnjom posljedicom koja je postavljena alternativno kroz „znatno uznemirenje i straha kod građana“ ili „u većoj meri remećenje javnog reda i mira“. I letimičan pogled na normativnu tehniku ovih dvaju zakona ukazuje da je razlika najvidljivija kad je riječ o posljedici djela, a ista je održana i nakon provedene kaznenopravne reforme iz 2003. godine, o čemu će više riječi biti u odjeljku rada u kojem se izlaže ovo kazneno djelo.

### 3. KAZNENO DJELO NASILNIČKO PONAŠANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Snažan utjecaj međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini rezultirao je usvajanjem i stupanjem na snagu 2003. godine potpuno novih tekstova kaznenih zakona na svim razinama vlasti. Tako je 1. srpnja 2003. godine stupio na snagu Krivični zakon Republike Srpske<sup>27</sup> (u daljnjem tekstu KZ RS/03) i Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine<sup>28</sup> (u daljnjem tekstu KZ BD/03), dok je Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine<sup>29</sup> (u daljnjem tekstu KZ F BiH/03) stupio na snagu dana 1. kolovoza 2003. godine. Također je donesen i Kazneni zakon Bosne i Hercegovine<sup>30</sup> (u daljnjem tekstu KZ BiH/03), međutim, isti ne uređuje materiju kaznenog djela nasilničkog ponašanja, pa shodno tome i nije predmet ovoga rada. KZ RS/03 bio je na snazi 14 godina, da bi 18. srpnja 2017. godine stupio na snagu novi Krivični zakonik Republike Srpske (u daljnjem tekstu: KZ RS/17).<sup>31</sup>

<sup>26</sup> *Ibid.* 395.

<sup>27</sup> Krivični zakon Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 37/13) (BA).

<sup>28</sup> Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 10/03, 6/05, 21/10, 9/13, 26/16, 13/17, 50/18 i 19/20) (BA).

<sup>29</sup> Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17) (BA).

<sup>30</sup> Kazneni zakon Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 3/03, 32/03 – ispravak, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21, 31/23 i 47/23) (BA).

<sup>31</sup> Krivični zakonik Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 64/17, 104/18 – odluka US, 15/21, 89/21 i 73/23) (BA).

Kazneno djelo nasilničko ponašanje u KZ RS/03 (čl. 385.) i KZ BD/03 (čl. 356.) inkriminirano je na identičan način i to tako da temeljni oblik djela čini „tko teškim vrijeđanjem ili grubim zlostavljanjem, vršenjem nasilja ili na drugi način ugrožava sigurnost drugog i time prouzrokuje znatno uznemirenje i strah kod građana, ili u većoj mjeri remećenje javnog reda i mira“, dok kvalificirani oblik djela iz stavka 2. „ako je djelo iz stavka izvršeno od strane dva ili više lica, ili je došlo do težeg ponižavanja ili zlostavljanja većeg broja lica, ili je izvršilac nekom licu nanio tjelesnu ozljedu“. U KZ RS/17 zadržano je kazneno djelo nasilničko ponašanje u članku 362., a temeljni oblik djela iz stavka 1. čini „ko grubim vrijeđanjem ili zlostavljanjem drugog, vršenjem nasilja, izazivanjem tuče ili na drugi način značajnije ugrožava spokojstvo građana ili teže remeti javni red i mir“, dok kvalificirani oblik djela iz stavka 2. postoji „ako je djelo iz stavka 1. ovog članka izvršeno u grupi ili je došlo do težeg zlostavljanja ili ponižavanja većeg broja lica ili je pri izvršenju djela nekom licu nanosena tjelesna povreda.“ Kazneno djelo nasilničko ponašanje regulirano je na nešto drugačiji način u KZ F BiH/03 i to tako da temeljni oblik ovog kaznenog djela iz čl. 362. st. 1. čini „tko grubim vrijeđanjem ili zlostavljanjem drugoga, nasiljem prema drugome, izazivanjem tuče ili osobito drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava građanski mir“, dok kvalificirani oblik djela iz stavka 2. čini „tko kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini u sastavu grupe ljudi, ili ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročeno teško poniženje više osoba, ili je neka osoba lako tjelesno ozlijeđena.“ Kako je ranije već rečeno, razlika je najvidljivija kad je riječ o posljedici djela, o čemu će više riječi biti u odjeljku rada u kojem se izlaže ovaj element bića kaznenog djela.

Riječ je o kaznenom djelu koje spada u kaznena djela protiv javnog reda pa je tako i smješteno u sistematizaciji kaznenih zakona u BiH.<sup>32</sup> Razlike postoje i kad je posrijedi zapriječena kazna, tako je u KZ BD/03 i KZ RS/03 za temeljni oblik propisana novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine, a za kvalificirani oblik kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine. U KZ RS/17 za temeljni oblik djela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a u KZ F BiH/03 za temeljni oblik djela propisana je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine, dok je za kvalificirani oblik djela u ova dva zakona zapriječena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Iz izloženoga je vidljivo da je najstrože zapriječena kazna upravo za temeljni oblik djela iz čl. 362. st. 1. KZ-a F BiH koja je u rangu propisane kazne za kvalificirani oblik ovoga djela prema KZ-u BD/03 i KZ-u RS/03. Strogost zakonodavca u F BiH posebno dolazi do izražaja uzmu li se u obzir i odredbe o ublažavanju kazne iz čl. 51. KZ-a F BiH, prema kojima zbog visine zapriječene kazne za temeljni oblik djela iz čl. 362. st. 1. KZ-a F BiH, izricanje novčane kazne ne dolazi u obzir niti primjenom odredbi o ublažavanju. Ali ne samo to, ni sama kazna zatvora ne može se ublažiti ispod zakonom propisanog minimuma od tri mjeseca.

### 3.1. RADNJA POČINJENJA KAZNENOG DJELA NASILNIČKOG PONAŠANJA

Izričaj zakonske norme kod kaznenog djela nasilničkog ponašanja u sve tri kaznena zakona koja su na snazi u BiH postavlja radnje počinjenja u alternativnom modalitetu, tako da je riječ o složenoj dispoziciji s više alternacija. Norma sadrži, *exempli gratia*, nekoliko modaliteta nasil-

32 U KZ F BiH/03 i KZ BD/03 smješteno je u Glavi XXX – KAZNENA DJELA PROTIV JAVNOG REDA I PRAVNOG PROMETA, u KZ RS/03 i KZ RS/17 smješteno je u KAZNENA DJELA PROTIV JAVNOG REDA I MIRA.

ništva koji su prošireni korištenjem sintagme i „na drugi način“, koja je sama po sebi vrlo rastezljiva i teško određiva. Postoje blaga odstupanja u primijenjenim radnjama počinjenja kaznenog djela, ali određeni modaliteti radnji počinjenja zajednički su kod sva tri kaznena zakona.

Prvi modalitet radnje počinjenja u sva tri zakona jest vrijeđanje, dakle, glagol kojemu se pridaje značenje „izazivati, nanositi bol; nadraživati ranu, povredu; ozljeđivati; odnositi se prema kome ili izražavati se bez dužnog poštovanja i pristojnosti, nanositi uvredu; ponižavati, omalovažavati“.<sup>33</sup> Prema tome, vidljivo je da glagol vrijeđati obuhvaća kako fizičke, tako i psihičke aspekte i vidove povređivanja druge osobe. Međutim, imajući u vidu ostale alternativno postavljene modalitete radnji počinjenja ovog kaznenog djela, prvenstveno onaj koji se očituje u primjeni nasilja, sasvim je jasno da se ova radnja počinjenja razmatra isključivo s aspekta verbalnog vrijeđanja. Međutim, samo vrijeđanje druge osobe nije dostatno za ispunjenje bitnih elemenata bića kaznenog djela nasilničkog ponašanja jer se traži da to vrijeđanje bude teško (prema KZ-u BD/03), odnosno grubo (prema KZ-u RS/17 i KZ-u F BiH/03). Ova razlika u normativnom korištenju priloga teško/grubo uz glagol vrijeđati, ustvari predstavlja samo terminološki beznačajnu distinkciju jer i jedan i drugi prilog zadovoljavajuće ispunjava svoju svrhu naglašavanja da to vrijeđanje mora biti značajnije, isključivši na taj način uobičajene blaže uvrede druge osobe. Još je Zlatarić definirao da grubo vrijeđanje obuhvaća teže oblike napada na čast i ugled neke osobe, ali i svaku drugu težu povredu osjećanja druge osobe (osjećaj stida, religijski ili nacionalni osjećaj i sl.).<sup>34</sup> Podrazumijeva se da se utvrđivanje u sudskom postupku postojanja teškog vrijeđanja ima procjenjivati prema svim okolnostima konkretnog slučaja, kao što su sadržaj vrijeđanja, način na koji je vrijeđanje izvršeno, mjesto na kojem se vrši i sl. (npr. izjava kojom se omalovažava čast neke osobe u nazočnosti drugih osoba).

Vezano za ovaj modalitet počinjenja, vrlo rano je uočeno da je egzistiranje teškog vrijeđanja kao samostalne radnje počinjenja kaznenog djela vrlo rijetka jer počinitelj obično uz verbalni atak poduzima i druge radnje fizičkog karaktera protiv napadnutog.<sup>35</sup> Tako je sudska praksa pod ovaj modalitet počinjenja kvalificirala slučajeve gdje je počinitelj vrijeđao i prijetio oštećeniku psujući mu majku i oca i svu obitelj te govoreći da će ga ubiti i da mu on ne može zabraniti da dolazi na njegovu benzinsku postaju.<sup>36</sup> Teškim vrijeđanjem je pravno ocijenjen i slučaj počinitelja koji je nakon što je spriječen od putnika pri ulasku u autobus istom počeo upućivati prijetnje „naći ću ja tebe, vidjet ćeš ti ubit ću te“.<sup>37</sup> I inače je karakteristika sudske prakse da proces podvođenja neke činjenične okolnosti pod odgovarajuće zakonsko obilježje provodi dosta fleksibilno i bez detaljnije jezične analize.<sup>38</sup>

33 Vladimir Anić, *Veliki rječnik Hrvatskog jezika* (Novi Liber Zagreb, 2004) 1761.

34 Zlatarić (n 3) 183.

35 Lončarević (n 20), 118.

36 Presuda 84 0 K 054740 18 K Osnovni sud u Derventi (11. svibnja 2018.) (BA): radnje teškog vrijeđanja su popraćenje primjenom nasilja jer počinitelj nakon toga dolazi do benzinske postaje, nastavlja sa psovkama i vrijeđanjem, a potom i primjenom nasilja jer je uhvatio za prsa oštećenog, pokidao košulju i jaknu te ga ključem za odvrtnje kotača udario u glavu.

37 Presuda 30 0 K 107022 21 K Općinski sud u Srebreniku (20. svibnja 2021.) (BA). Na stranu činjenica da ovakve upućene riječi striktno gledano, predstavljaju školski primjer prijetnje smrću, a ne uvrede, i u ovom predmetu su ove verbalne radnje u kombinaciji s primjenom nasilja jer je počinitelj prije upućene prijetnje istukao vozača, čemu je slijedilo izbacivanje iz autobusa i njegov ponovni pokušaj ulaska.

38 Škorić, Rittossa (n 5) 513.



Kada je u pitanju radnja počinjenja djela koja se očituje kroz zlostavljanje, i ovdje treba krenuti od značenja riječi, pa tako riječ zlostavljati rječnici definiraju kao „maltretirati; postupati s kim nanoseći zlo“,<sup>39</sup> a spominju se i radnje „mučenja, tlačenja, mrcvarenja, ugnjetavanja, zadanja muka“ i sl. Ova radnja počinjenja, u svojem nastojanju da ju se adekvatno diferencira od primjene nasilja, zadržava se u različitim vidovima nanošenja fizičkih i psihičkih bolova, ali koji nisu posljedica nanošenja tjelesnih ozljeda. U starijoj literaturi zlostavljanje se definira kao primjena takvog postupka koji izaziva fizičke bolove ili drugu veću tjelesnu nelagodnu.<sup>40</sup> Noviji komentari ovom elementu fizičke ili tjelesne nelagodnosti pridodaju dodatan element da on nema za posljedicu tjelesno ozljeđivanje,<sup>41</sup> odnosno da je riječ o blažem obliku nasilja bez nekog značajnijeg narušavanja fizičkog zdravlja žrtve.<sup>42</sup> Kao manifestacije zlostavljanja najčešće se navodi čupanje kose, trganje dijelova odjeće, pljuvanje, vučenje za nos, naglo povlačenje za ruku, polijevanje hladnom i/ili vreloom vodom i sl.

Nasilje kao radnja počinjenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja propisana je u sva tri važeća kaznena zakona u BiH, s jedinom razlikom što KZ BD/03 i KZ RS/17 koriste terminologiju „vršenjem nasilja“, a u KZ-u F BiH/03 koristi se sintagma „nasiljem prema drugome“. Naime čisto s leksičkog stajališta, riječ „nasilje“, „nasilno“ definira se kao „izvršavanje na silu; prinudu koja se vrši nad kim; na silu; protiv tuđe volje“. Pravna teorija gotovo bez iznimke ovaj pojam definira kao uporabu fizičke/tjelesne snage kojom počinitelj povređuje tjelesni integritet druge osobe ili njezinu slobodu odlučivanja ili kretanja.<sup>43</sup> Konzistentno s ovakvim značenjem riječi, stoga, pod ovaj pojam je nužno obuhvatiti i psihičku prinudu, odnosno različite prijetnje da će se primijeniti fizička snaga radi prinude druge osobe da poduzme određene radnje (da počinitelju posluži piće, da pomakne automobil koji smeta počinitelju i sl.). Nije u suprotnosti s opisanom značenjem riječi obuhvatiti i nasilje prema stvarima, ako je isto izvršeno na takav način da te postupke pojedinac osobno osjeća kao fizičku prisilu.<sup>44</sup> Međutim, korištena sintagma u KZ-u F BiH/03 „nasiljem prema drugome“, za razliku od formulacije u KZ-u BD/03 i KZ-u RS/17, opravdano sugerira da pod ovaj pojam u Federaciji BiH ne ulaze nasilni akti prema stvarima, ako ne znače istovremeno i nasilje prema osobi.<sup>45</sup>

U pravnoj teoriji i sudskoj praksi postojala su različita stajališta kad je riječ o potrebnom intenzitetu primjene sile koji je potrebno ostvariti da bi bila riječ o nasilju u smislu ovog kaznenog djela. Pavlović ističe da u smislu ovog kaznenog djela nasilje treba uzeti u širem značenju jer to zahtijeva smisao ove inkriminacije te da nije potrebno ponašanje s osobito izraženim

39 Anić (n 33) 1843.

40 Zlatarić (n 3) 183.

41 Pavišić i drugi, *Komentar Kaznenog zakona* (Narodne novine Zagreb, 2007) 699.

42 Franjo Bačić i Šime Pavlović, *Komentar Kaznenog zakona* (Organizator Zagreb, 2004) 1130.

43 Nikola Srzentić i drugi, *Komentar Krivičnih zakona SR Srbije, SAP Kosova i SAP Vojvodine* (Savremena Administracija Beograd, 1986) 691.

44 Presuda 30 0 K 102629 19 Kps Općinski sud u Srebreniku (14. studenog 2019.) (BA). Kao ovaj vid radnje počinjenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja kvalificirano je postupanje počinitelja koji je ispred tržnog centra, s namjerom da istuče oštećenika, prišao do vozila u kojem se nalazio oštećenik s mehaničarskim ključem u ruci te razbio staklo na prednjim desnim vratima vozila, a zatim kroz razbijeno staklo, gurnuo ruku u unutrašnjost vozila pokušavajući oštećenika udariti mehaničarskim ključem.

45 Ovakvo stajalište zastupa i Zlatarić, uz opravdano obrazloženje da Zakon ovdje striktno govori o „vršenju nasilja nad drugome“ pa navodi primjer kidanja odijela s neke osobe. Vidi: Zlatarić (n 3) 183.

obilježjima brutalnosti i okrutnosti.<sup>46</sup> Nasuprot tome, Bačić se zalagao za koncept prema kojemu uvijek mora biti riječi o agresivnom ponašanju znatnijeg intenziteta, koje obuhvaća okrutnosti u smislu nanošenja boli i muka, značajnijih prema vrsti, jačini i trajanju,<sup>47</sup> što čini ova dva stajališta teško pomirljivim. Međutim, uvažavajući izloženo značenje riječi „nasilje“, činjenicu da posljedica nasilnog akta ne mora biti tjelesna ozljeda, jer je ona izvan bića temeljnog oblika ovog kaznenog djela, čini se opravdanim prikloniti se stajalištu prema kojemu za ispunjenje ovog vida radnje počinjenja djela, ipak nije nužno ostvariti neki pretjerano intenzivan stupanj primijenjene sile. Naime uistinu ništa u zakonskom sklopu riječi „nasilje prema drugom“ ne implicira da je zakonodavac imao bilo kakvu intenciju ograničiti domet ove odredbe, primjerice, samo na određene intenzivnije oblike fizičkih udaraca jer da je tomu tako zakonodavac se zasigurno ne bi libio iskoristiti kakvu precizniju jezičnu konstrukciju – „grubo/teško nasilje prema drugom“ ili sl., što on ipak s određenim razlogom ne čini. Čini se i da recentnija sudska praksa podržava ovo stajalište jer se i običan šamar pod određenim pretpostavkama smatra dovoljnim za ispunjenje ovog vida radnje počinjenja.<sup>48</sup>

Kao alternativno postavljenu radnju počinjenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja KZ F BiH/03 i KZ RS/17 propisuju izazivanje tučnjave, što bi obuhvaćalo različite vidove provociranja, pozivanja drugih osoba na fizičko obračunavanje među više osoba. Ostaje određena dilema zahtijeva li ovakav izričaj zakonske norme da je do tučnjave, odnosno određenog fizičkog razračunavanja i došlo, ili je dovoljan akt pozivanja na tučnjavu. Lončarević se zalaže za tezu, doduše bez detaljnijeg obrazlaganja i ulaska u analizu značenja riječi, da je potrebno da je do fizičkog obračunavanja došlo.<sup>49</sup> Čini se prihvatljivim, a uvažavajući činjenicu da se u normi koristi nesvršeni glagol (izazivati/izazivanje), da uistinu nije od značaja je li izazivač sudjelovao u tučnjavi ili nije.<sup>50</sup> Naime da je zakonodavac imao suprotnu namjeru, odnosno inkriminirati samo slučajeve gdje je do tučnjave zaista i došlo, zasigurno se ne bi libio koristiti drugačiji normativni izričaj, primjerice tko izazove tučnjavu, izazvanom tučnjavom i sl., što zakonodavac ipak zbog određenih razloga ne čini.

Jedino je KZ F BiH/03 kao radnju počinjenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja zadržao i osobito drsko ili bezobzirno ponašanje, koje pravna teorija definira kao sva ona ponašanja koja u znatnijoj mjeri odstupaju od usvojenih normi pristojnog ponašanja kao i nasilnički postupci prema stvarima i imovini uopće.<sup>51</sup> Kao primjeri navode se izgovaranje nepristojnih riječi ili druge neprijatnosti, nepristojno, grubo i vulgarno izražavanje pred drugima (ovo je

46 Šime Pavlović, *Kazneni zakon, zakonski tekst – komentari – sudska praksa – pravna teorija 3. izdanje* (Libertin Naklada Rijeka, 2015) 1323.

47 Franjo Bačić i Šime Pavlović, *Kazneno pravo – posebni dio*, I. izdanje, (Informator Zagreb, 2001) 454.

48 Presuda 30 0 K 104407 20 Kž 2 Kantonalni sud u Tuzli (27. svibnja 2021.) (BA). Prihvaća se da se u radnji zadanog šamara na javnom mjestu lokalnom imam i to otvorenom šakom desne ruke u lijevu stranu glave u predjelu uha, zbog čega su istome pale naočale, ispunjava element „nasilja prema drugome“, zbog čega je počinitelj i oglašen krivim za počinjenje kaznenog djela nasilničko ponašanje iz čl. 362. st. 1. KZ-a F BiH te mu izrečena i kazna zatvora od tri mjeseca. Ističe se još da je „optuženik na ovaj način sasvim konkretno i efektivno djelovao fizičkom snagom na tjelesni integritet druge osobe. Dakle, nasilje kroz primjenu fizičke snage na tjelesni integritet druge osobe ili postoji ili ne, a sam intenzitet te primijenjene snage od važnosti za ostale elemente u postupku, odnosno je li istom došlo do ugrožavanja građanskog mira, a eventualno i u postupku odmjerenja sankcije kroz težinu djela i jačinu povrede zaštićenog dobra.“

49 Lončarević (n 19) 118.

50 Isto stajalište je sadržano i kod: Borislav Petrović i Dragan Jovašević, *Krivično pravo II (Krivično pravo posebni dio)* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu Sarajevo, 2005) 307.

51 Srzentić i drugi (n 43) 691.

posebno ako je pred ženama, djecom ili starijim osobama), kao i izrazito bahat odnos prema stvarima.<sup>52</sup> No, zaista je teško predvidjeti sve moguće slučajeve u kojima se može pojaviti ovaj vid počinjenja, o čemu svjedoči i sudska praksa.<sup>53</sup> U literaturi su prisutna stajališta prema kojima se pod drsko ponašanje može podvesti i grubo vrijeđanje osoba,<sup>54</sup> čemu se ne može uputiti opravdan prigovor, pa ostaje upitna održivost modaliteta počinjenja ovog kaznenog djela „teškim vrijeđanjem“ u čl. 362. KZ-a F BiH/03 jer je isti *de facto* već obuhvaćen drskim i bezobzirnim ponašanjem.

I u konačnici, KZ BD/03 i KZ RS/17 su, za razliku od KZ-a F BiH/03, kao radnju počinjenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja predvidjeli i opću klauzulu na drugi način, koja sintagma predstavlja neodređene modalitete nasilničkih radnji, a obuhvaća sve slučajeve nasilništva koji nisu obuhvaćeni taksativno navedenim inkriminiranim radnjama počinjenja. Ovakvo postavljena generalna klauzula širom otvara vrata sudskoj kreativnosti u utvrđivanju i drugih slučajeva radnje počinjenja. Imajući u vidu već izložene radnje počinjenja, njihov širok opseg koji pokriva i fizičko nasilje, psihičku prinudu, pa čak i nasilničke akte prema stvarima, zatim i verbalne uvrede, ostaje vrlo teško definirati koje bi to radnje potpadale pod ovu generalnu klauzulu, a da nije već pokrivena drugim radnjama počinjenja. KZ BD/03 i KZ RS/17 kao radnju počinjenja ne predviđaju „osobito drsko ili bezobzirno ponašanje“. Zbog toga je opravdano smatrati da pod ovako formuliranu opću klauzulu „na drugi način“ potpadaju i vidovi počiniteljevih radnji opisanih u prethodnom pasusu.<sup>55</sup>

### 3.2. POSLJEDICA KOD KAZNENOG DJELA NASILNIČKOG PONAŠANJA

Najznačajnija distinkcija u reguliranju kaznenog djela nasilničkog ponašanja vidljiva je kod posljedice djela jer se u KZ-u BD/03 ona očituje u ugrožavanje sigurnosti druge osobe, što predstavlja stvaranje osjećaja osobne ili imovinske nesigurnosti kod druge osobe, izazivanje duševnog nemira ili osjećaja straha i sl., uz dodatan uvjet da je ponašanjem počinitelja djela prouzrokovano znatno uznemirenje i strah kod građana, koji uvjet je u alternaciji s težim remećenjem javnog reda i mira. U KZ-u RS/17 posljedica je propisana slično na način da se traži da se radnjom počinjenja „ugrožava spokojstvo građana“, koji uvjet je postavljen u alternaciji s „težim remećenjem javnog reda i mira“. Prema tome, zakonodavac je u ova dva kaznena zako-

52 Petrović, Jovašević (n 50) 307.

53 Presuda 42 0 K 032707 16 K Općinski sud u Zavidovićima (23. ožujka 2017.) (BA). Kao osobito drsko ili bezobzirno ponašanje kvalificira se ponašanje počinitelja koji je došao ispred trgovine „Zlata“ u kojoj je radio oštećenik koji se u tom trenutku nalazio ispred prodavaonice te istoga držeci u rukama drveni predmet ugurao u unutrašnjost trgovine gdje je strgnuo kameru videonadzora, a nakon toga je istrkao slušalice iz ušiju oštećenika te mu upućivao pogrdne riječi, psujući mu mater i govoreći „Zovi policiju, jebem im mater, zovi ih ako smiješ.“ Također, presuda 42 0 K 050145 20 K Općinski sud u Zavidovićima (8. lipnja 2020.) (BA) osobito drskim označava ponašanje počinitelja koji je mopedom sustigao mlđb. oštećenicu koja se sama pješice kretala lokalnim putem, pa kada je ista odbila da ju on poveze, nastavio ju pratiti svojim mopedom, prepriječio joj put, da bi je potom iznenada jedanput rukom udario po stražnjici, zbog čega se ona uplašila i krenula bježati.

54 Željko Horvatić i Zvonimir Šeparović, *Kazneno pravo (Posebni dio)* (Masmedia Zagreb, 1999) 436.

55 Presuda 86 0 K 049098 18 Kps Osnovni sud u Modriči (12. studenog 2018.) (BA) opisuje možda najplastičnije primjer ovog vida radnje počinjenja, gdje su optuženi iz vrta ugostiteljskog objekta iznijeli barski stol i dvije stolice te ih postavili na parkirališni prostor neposredno uz magistralni put, gdje su nastavili piti piće, a zatim su jednu od stolica postavili na sam magistralni put te kada je naišlo jedno putničko vozilo, isti su vozilo zaustavljali pa ih je vozač morao izbjegavati, a nakon toga su još na autobus bacili jednu bocu, nakon čega su bacili i barsku stolicu na isti autobus i pogodili ga u zadnji desni dio.

na suzio zonu kažnjivosti ovog kaznenog djela samo na one slučajeve društveno nedopuštenog ponašanja koji imaju veći stupanj opasnosti od prekršaja i koji, kao takvi, zahtijevaju primjenu kaznenopravne represije.<sup>56</sup> Nasuprot tome, KZ F BiH/03 kao posljedicu predviđa da se radnjom počinjenja ugrožava građanski mir.

Marković ovdje ulazi u duboku nelogičnost jer posljedicu karakterizira kao objektivni uvjet kažnjivosti, što je netočno. Naime objektivni uvjeti kažnjivosti materijalne su pretpostavke kažnjivosti koje ne pripadaju ni protupravnosti ni krivnji. Iako su dijelovi zakonskog opisa, ne ulaze u biće kaznenog djela pa ne moraju biti obuhvaćeni ni namjerom ni nehajem.<sup>57</sup> Može se opravdano braniti stajalište da ne bi odgovaralo kod kaznenog djela nasilničkog ponašanja daljnjoj posljedici pridati značaj jednog objektivnog uvjeta kažnjivosti, čime bi se ove okolnosti učinile neovisnim o krivnji počinitelja. Ovo bi, naime, bilo u koliziji i s kriminalnopolitičkim i društvenim zahtjevima jer je upravo riječ o okolnostima koje se izravno tiču stupnja nepravda, odnosno krivnje počinitelja. Nasuprot tome, Krkljuš ističe da je izravna namjera potrebna i u odnosu na posljedicu, pri čemu ne ulazi u detaljniju teorijsku razradu ovoga stajališta, osim što navodi da upravo ova namjera čini ovo djelo različitim od pojedinih djela.<sup>58</sup> Prema ovome, ipak preuskom, stajalištu, kaznenog djela ne bi bilo u slučajevima gdje je počinitelj na posljedicu znatnog uznemirenja i straha kod građana tek pristao, ili olako držao da do nje neće doći. No, isti autor ide još dalje te se zalaže za inovativnu primjenu posebne kvalificirane namjere (umišljaja), odnosno da počinitelj već kod poduzimanja jedne od zakonom predviđene radnje počinjenja djela želi i nastup posljedice (ugrožavanje spokojstva građana ili remećenje javnog reda), čime bi se otklonili slučajevi tobože, nepravednog kažnjavanja počinitelja koji u startu incidentne situacije ne postupaju s ovom nakanom, nego ovaj voljni element nastupa tek naknadno. Ipak, prevladava stajalište u pravnoj teoriji,<sup>59</sup> ali i u sudskoj praksi,<sup>60</sup> da je dovoljno da počinitelj u odnosu na radnju počinjenja kao i na posljedicu pristaje, dakle, dovoljan je *dolus eventualis*.

Kada je u pitanju posljedica djela u KZ-u F BiH/03, zakonodavac koristi jednu specifičnu stilizaciju zakonske norme, kojom je potrebno da se radnjom počinjenja *ugrožava građanski mir*. Definiciju pojma „ugroze spokojstva građana“ pokušao je dati Kalaba, definirajući da isto podrazumijeva sve slučajeve izazivanja promjena u osjećaju osobne i imovinske sigurnosti, tj. sve ono što remeti mir i spokoj jednog urednog, mirnog života.<sup>61</sup> Potonje stajalište ipak ne bi odgovaralo u potpunosti jezičnom značenju riječi, ali ni juridičkoj formulaciji jer je kod korištenja riječi „ugroziti“, riječ o školskom primjeru uobičajeno korištenog normativnog izričaja kod delikata ugrožavanja. Marković ovdje ispravno ističe da se ne traži da je nasilničkim ponašanjem prozrokovano znatno uznemirenje i strah kod građana ili remećenje javnog reda i mira u većoj mjeri, nego da je u pitanju delikt čija se posljedica manifestira kroz apstraktnu opasnost.<sup>62</sup> Ova-

56 Miloš Babić i drugi, *Komentari Krivičnih/Kaznenih zakona u BiH* (Zajednički projekat Vijeća Europe i Europske komisije Sarajevo, 2005) 1798.

57 Petar Novoselec, *Posebni dio Kaznenog prava* (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu Zagreb, 2011) 125.

58 Ivan Krkljuš, 'Nasilničko ponašanje' (1974) 8–9 Glasnik Advokatske komore Vojvodine 53.

59 Ilija Zindović i Obren Dragutinović, *Krivično pravo u sudskoj praksi KZ Srbije i KZ Crne Gore sa komentarom i sudskom praksom* (Litopapir Čačak, 1994) 593.

60 Presuda 30 0 K 104467 21 Kž Kantonalni sud u Tuzli (20. rujna 2021.) (BA) izričito navodi da „subjektivnu stranu krivičnog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 362. st. 1. KZ F BiH čini umišljaj, direktni ili eventualni.“

61 Doduše, riječ je ovdje o terminu koji koristi čl. 220. Krivičnog zakon Socijalističke Republike Srbije, ali se svojim sadržajem može poistovjetiti s „ugrozom građanskog mira“. Vidi: Kalaba (n 21) 183.

62 Babić i drugi (n 56) 1263.

kvom stajalištu teško je naći primjedbu jer se iz same dikcije čl. 362. st. 1. KZ-a F BiH iščitava da je riječ o kaznenom djelu ugrožavanja, a isto stajalište je konzistentno s odavno strukturiranim konceptom koje je postavio Zlatarić.<sup>63</sup> Dakle, ovakvo stajalište duboko je ukorijenjeno u pravnoj teoriji te se zaista ne nalazi nikakvo racionalno opravdanje isto napustiti. Naime kod kaznenih djela ugrožavanja centralna točka razmatranja postojanje je opasnosti a ne povrede, pa tako i Novoselec ističe da je za kaznena djela apstraktnog ugrožavanja svojstveno da na tipičan način izazivaju konkretnu opasnost, iako takva konkretna opasnost nije njihovo obilježje, tako da zakonodavac kod ovih kaznenih djela želi spriječiti ne samo povređivanje, nego već i nastanak konkretne opasnosti.<sup>64</sup> Na ovaj način znatno je proširena sfera kažnjivosti koju pokriva ovo kazneno djelo iz čl. 363. KZ-a F BiH/03, do te mjere, da ga je vrlo teško dovesti u bilo kakvu racionalnu svezu s kaznenim djelom nasilničkog ponašanja iz KZ-a BD/03 i KZ-a RS/17.

Sudska praksa je imala nemale probleme precizno mapirati zakonsku sintagmu „ugroze građanskog mira“, pridržavajući se u određenim slučajevima zastarjelih i neprimjenjivih komentara ovog pojma. Možda najveću štetu nanijelo je stajalište Vrhovnog suda F BiH kojom su dva optuženika oslobođena optužbe za svoje radnje<sup>65</sup> uz obrazloženje Vrhovnog suda da opisane radnje koje su poduzeli optuženici u konkretnom slučaju ne sadrže sve bitne elemente kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 362. st. 2. u vezi sa st. 1. KZ-a F BiH, jer predmetni opis, uz navođenje da su optuženici vršili nasilje nad oštećenikom, ne sadrži daljnju naznaku da je tim radnjama optuženih ugrožen građanski mir. Ovakvo stajalište Vrhovnog suda F BiH duboko je pogrešno i izneseno bez bilo kakvog privida pravne argumentacije. Nema ni trunke naznake pokušaja preciznog definiranja i razjašnjenja zakonskog pojma „ugroze građanskog mira“. Također je vrlo upitno u citiranoj odluci izraženo inzistiranje na doslovnom unošenju u izreku presude zakonskog termina „ugroze građanskog mira“, a što je suprotno i ustaljenoj praksi Vrhovnog suda F BiH prema kojoj se ne zahtijeva doslovno unošenje zakonskih obilježja kaznenog djela, nego činjenica i okolnosti koje se mogu podvesti pod ta zakonska obilježja.<sup>66</sup> Negativni efekti ovako fundamentalno defektnog stajališta difuznom su se snagom spuštali na niže razine te rezultirali mnoštvom oslobađajućih presuda zbog, tobože, potrebe da u činjeničnom opisu djela bude izričito naznačeno da je došlo do „ugroze građanskog mira“.<sup>67</sup>

63 Za ovakvu formulu zalagao se i Zlatarić ističući da kada zakon govori o ugrožavanju spokojstva, to nije potrebno da to spokojstvo bude i narušeno, odnosno da nije potrebno utvrđivati da je bilo koji građanin osim eventualne žrtve i saznao za događaj u pitanju, nego je dovoljno utvrditi da je ponašanje počinitelja bilo takvo da je moglo narušiti spokojstvo građana jer samim time to je spokojstvo i ugroženo. Vidi: Zlatarić (n 3) 182.

64 Novoselec (n 57) 132.

65 Presuda 09 0 K 022468 17 Kž 22 Vrhovni sud F BiH (23. siječnja 2018.) (BA). Optuženicima je stavljeno na teret da su: „(...) došli ispred ugostiteljskog objekta kako bi se susreli sa B. V., te nakon verbalne prepirke sa istim zbog ranije nerazjašnjenih međusobnih odnosa, istog fizički napali udarajući ga nogama i rukama po svim dijelovima tijela kojom prilikom je B. V. zadobio lake tjelesne povrede u vidu krvnog podljeva u koži i poglavini desnog potiljačnog dijela, krvni podljev i oguljotine kože čela iznad desne obrve, krvni podljev gornjeg kapka desnog oka, oguljotine kože ispod desnog oka, nagnječenje kože lijeve strane nosa, krvni podljev i oguljotine kože gornje trećine stražnje strane butine.“

66 Presuda 03 0 K 001884 11 Kžk Vrhovni sud F BiH (11. listopada 2011.) (BA) prvi put argumentira pravni standard prema kojemu se ima tumačiti unošenje zakonskih obilježja kaznenog djela u izreku presude (doduše za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti, ali se analogija može primijeniti i na druga kaznena djela) navodeći: „(...) kvalifikovanje u samom činjeničnom opisu djela određenih radnji ili propusta odgovorne osobe kao iskorištavanje ili prekoračenje službenog ovlaštenja ili neobavljanje službene dužnosti nije obavezan element opisa djela u izreci presude kojom se optuženi oglašava krivim, nego su činjenice i okolnosti koje čine obilježja krivičnog djela, dakle, činjenice i okolnosti u kojima se sastoji odnosno ogleda iskorištavanja ili prekoračenje službenog ovlaštenja ili neobavljanje službene dužnosti.“

67 Presuda 30 0 K 103170 21 Kž Kantonalni sud u Tuzli (6. rujna 2021.) (BA) ističe da oštećeni nije naveo na bilo koji način da mu je izazvan duševni nemiri, da je imao uznemirenost, uticaj straha ili njegovu nesigurnost, a iz njegovu iskaza ne može se ni izvući zaključak o naprijed navedenim utvrđenjima prvostepenog suda.“ Također, presuda 30 0 K 103910 20 Kž Kantonalni sud u

Naravno da je prisutna i sudska praksa koja je ispravno primjenjivala kako materijalne, tako i procesne odredbe o bitnom sadržaju izreke presude.<sup>68</sup>

Pokušavajući precizno i argumentacijski prihvatljivo definirati pojam „ugroze građanskog mira“, kao i uvijek treba poći od jezičnog izričaja zakonske norme, pa tako čisto s leksičkog stajališta, riječ „mir“ rječnici konzistentno definiraju kao stanje bez rata, sukoba, bez svađe, stanje bez buke, bez smetanja i uznemiravanja, stanje bez nemira i uzbuđenja. U tom kontekstu, građanski mir se može definirati kao stanje postojanja pravnog poretka i pravne sigurnosti, odnosno osjećanje građana da postoji pravna sigurnost i osobna sigurnost, ukratko stanje prema kojem građani mogu očekivati ponašanja koja su u skladu s pravilima ponašanja koje karakterizira normalan, pristojan način života. Sasvim pojednostavnjeno, svaki građanin ima pravo očekivati da se može prošetati ulicom da mu nitko nasiljem, vrijeđanjem i ostalim radnjama ne ugrožava njegov mir na koji ima pravo kao građanin, kao što isto može očekivati i pri odlasku u trgovinu, na piće u lokal, jelo u restoran, pa i za vrijeme noćnog izlaska da može mirno sjediti za svojim stolom te mirno otići kući. Ovaj građanski mir, u smislu čl. 362. st. 1. KZ-a F BiH ne mora biti narušen u znatnoj mjeri; ne mora se čak ni utvrditi da je došlo do povrede građanskog mira; dovoljno je samo utvrditi da je počinitelj ostvario ponašanje koje je stvorilo opasnost za povredu građanskog mira. Upravo se u ovoj okolnosti najbolje očituje i ogledava značaj proširenja kažnjivosti opisa ovako koncipirane normativne strukture članka 362. st. 1. KZ-a F BiH jer se posljedica manifestira kroz ugrožavanje, a ne povredu građanskog mira.

Prema tome, građanski mir svakoj osobi može biti ugrožen i kada je ta osoba ne samo prestrašena ili uznemirena (kao psihičko stanje), nego svakako i u slučaju kada pretrpi fizičku bol zbog udarca. Naime ništa u zakonskom sklopu riječi „ugrožava građanski mir“ ne ukazuje na to da je on ograničen samo na nastup straha ili uznemirenja neke osobe kao psihičkog stanja, a budući da koncipirana normativna struktura članka 362. st. 1. KZ-a F BiH upire na ugrožavanje stanja postojanja pravnog poretka i pravne sigurnosti, pri čemu je zakonodavac indiferentan manifestira li se to stanje ugroze kroz fizičku ili psihičku komponentu. Dakle, u činjeničnoj situaciji koja je označena u presudi Vrhovnog suda F BiH br. 09 0 K 022468 17 Kž 22 od 23. siječnja 2018., gdje optuženici fizički napadaju oštećenika na javnom mjestu udarajući ga nogama i rukama po svim dijelovima tijela te mu tom prilikom zadaju lake tjelesne ozljede, onda je građanski mir te osobe ne samo ugrožen, nego je on vrlo konkretno i naočigled povrijeđen i to kroz jednu fizičku komponentu, isto kao što bi bio ugrožen u situaciji kada osoba osjeti strah, kao određeno psihičko stanje zbog nekakve zadobivene prijetnje ili uvrede.

Tuzli (17. svibnja 2021.) (BA) navodi da: „(...) pored navođenja da je optuženi fizički napadao oštećenog ujedno vršio i nasilje prema oštećenom ne sadrži daljnju naznaku da je tim radnjama optuženog ugrožen građanski mir, čime navedeni činjenični opis optužbe sadrži relevantne nedostatke, jer upravo ugrožavanje građanskog mira kao posljedica koja određuje ovo krivično djelo nije navedena u činjeničnom opisu.“ Presuda 30 0 K 103170 21 K 2 Općinski sud u Srebreniku (10. veljače 2022.) (BA), u konačnici, predstavlja dostizanje terminalne faze luckavosti sudske prakse jer je istom odlukom kojom je optuženik E. J. oslobođen optužbe za počinjenje kaznenog djela nasilničkog ponašanja za radnju zadavanja udarca pivskom bocom I. G.-u u punom ugostiteljskom objektu „Dada“ u večernjim satima, uz obrazloženje da nije dokazano da je oštećeniku ugrožen građanski mir jer se isti na ovu okolnost i nije izjašnjavao.

68 Presuda 30 0 K 105463 20 K Općinski sud u Srebreniku (7. prosinca 2020.) (BA) navodi: „Kada zakonodavac propisuje kod kaznenog djela nasilničkog ponašanja kao bitno obilježje da je došlo do 'ugrožavanja građanskog mira', ovaj zakonski termin ustvari predstavlja 'element zakonskog opisa' kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 362. st. 1. KZ F BiH, te je u svakoj konkretnoj situaciji potrebno cijeniti da li određene radnje iz optužbe predstavljaju ispunjenje ovog zakonskog elementa... Dakle, zadatak je suda dati pravnu ocjenu da li radnje opisane u optužnici predstavljaju ispunjenje „grožavanja građanskog mira“ kao elementa zakonskog opisa kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 362. st. 1. KZ F BiH, a samo kvalificiranje u samom činjeničnom opisu djela određenih radnji njegovim izričitim citiranjem zakonskog opisa 'ugrožavanja građanskog mira' i nije obavezan element niti činjeničnog opisa optužnice, niti činjeničnog opisa djela u izreci presude.“

Normativni izričaj sintagme „ugrožava građanski mir“, svojim sadržajem snažno implicira da za počinjenje kaznenog djela nasilničkog ponašanja nije nužno dokazati žrtvin otpor jer je isti izvan bića djela, već je dostatno da je prema njoj primijenjena nasilna radnja koja je prikladna da kod nje dovede do daljnje posljedice. Također, sudska praksa nije tražila postojanje nikakvog trajnijeg kriminalnog djelovanja, već je za dovršetak kaznenog djela uzimano da je djelo dovršeno već jednom poduzetom nasilničkom radnjom iz dispozicije inkriminacije<sup>69</sup> i to u trenutku kada je došlo do daljnje posljedice.

Dileme oko toga ne može biti da je dispozicija kaznenog djela nasilničkog ponašanja podložna brojnim osnovanim kritikama. Od prigovora da su radnje počinjenja preširoko postavljene i da se međusobno isprepleću,<sup>70</sup> pri čemu je Zlatarić među prvima istaknuo moguće probleme u primjeni, navodeći da se koriste pojmovi koji nemaju oštih rubova te se nekada prelijevaju jedan u drugi.<sup>71</sup> Novoselec se priklanja ovom razmišljanju navodeći da je riječ o kaučuk-para grafu jer se isti zbog nejasno formuliranih opisa može različito tumačiti.<sup>72</sup>

Međutim, gubi se iz vida da i sam Zlatarić na neki način opravdava zakonodavca navodeći da zbog najrazličitijih mogućih manifestacija nasilničkog ponašanja zakonodavac i nije mogao biti precizniji i određeniji, uz istodobno plediranje da u politici kaznenog progona ne bi trebalo ići na previše restriktivnu primjenu ovog kaznenog djela jer treba voditi računa da pojava nasilničkih ispada ne jenjava, nego sve više povećava uznemirenost i osjećaj nemira građana.<sup>73</sup> Međutim, svi navedeni prigovori istodobno ne znače da ove okolnosti same po sebi dovode u pitanje održivost primjenjivosti zakonske odredbe u praksi. Naime hoće li sud određeno ponašanje počinitelja označiti kao teško vrijeđanje ili osobito drsko ili bezobzirno ponašanje spada u pravnu ocjenu djela, koju može i žalbeno vijeće u žalbenom postupku bezbolno razriješiti.

### 3.3. NEKI PRIMJERI HIBRIDNIH, SUDSKI KREIRANIH ELEMENATA BIĆA KAZNENOG DJELA NASILNIČKOG PONAŠANJA

Silina želje za reduciranjem neopravdano širokog polja primjene kaznenog djela nasilničkog ponašanja, nastojala se utožiti ne samo proširenjem značaja zakonskih obilježja djela, nego i kroz apliciranje u sudskoj praksi izvanzakonskih elemenata bića kaznenog djela. Jedno od najznačajnijih hibridnih elemenata bića predstavlja nemotiviranost ponašanja počinitelja, koje je među prvima opravdano kritizirao Zlatarić, ističući da svako ponašanje koje je svjesno i voljno, ujedno je i nečim motivirano, jer bez motiva nema ni volje, a ni odluke na svjesnu akciju.<sup>74</sup> Ovako izraženom stajalištu uistinu je teško naći primjedbu jer bi suprotno dovelo do potpuno opskurnih rješenja koja bi rezultirala valom oslobađajućih presuda u odnosu na one

69 Presuda 30 0 K 104407 20 Kž 2 Kantonalni sud u Tuzli (27. svibnja 2021.) (BA), a kako je već ranije navedeno u primjeru zadavanja jednog jedinog šamara žrtvi, vidi: (n 48).

70 Škorić opravdano ističe da su i nasilje, kao i zlostavljanje pa i vrijeđanje u svojoj osnovi osobito drska ponašanja, tako da između istih dolazi do preklapanja. Više: Škorić, Rittossa (n 5) 512.

71 Zlatarić (n 3) 173–175.

72 Novoselec (n 9) 455.

73 Zlatarić (n 3) 182. i 185.

74 *Ibid.* 183.

počinitelje koji nasilne akte čine zbog, primjerice, sadističkih motiva, zatim motiva dokazivanja u svojoj socijalnoj, delinkventskoj sredini, radi napredovanja u zločinačkoj hijerarhiji i sl.

Nažalost, sudska praksa u Bosni i Hercegovini i ovdje je krenula stranputicom, prihvaćajući nemotiviranost kao hibridni element bića kaznenog djela nasilničkog ponašanja, a pod utjecajem jedne odluke Vrhovnog suda F BiH,<sup>75</sup> koja inzistira da je upravo nemotiviranost „ono što krivično djelo nasilničkog ponašanja izvršeno vršenjem nasilja prema drugome izdvaja od ostalih krivičnih djela“. Vrhovni sud F BiH u dubokoj konkurenciji vlastitih proturječnosti, a pokušavajući valjda dati privid pravne argumentacije, iznosi stajalište koje je u srži pogrešno te mu manjka i najmanja glazura pravne argumentacije, a sama odluka se i ne trudi pružiti bilo kakvu analitičku podršku takvoj jednoj tvrdnji. Ovakvo tumačenje značajno sužava kriminalnu zonu koju pokriva ovo kazneno djelo, ostavljajući izvan domašaja svu motiviranost ponašanja nasilnika, a i brojnost slučajeva koji su omogućavali počiniteljima da ostanu izvan kaznenog progona nije zanemarujuća. Naravno da su putem ovakve prakse Vrhovnog suda F BiH krenuli i niži sudovi, što je dovelo do snažnih kolebanja u tumačenju bitnih elemenata bića kaznenog djela nasilničkog ponašanja.<sup>76</sup>

Treba, doduše, napomenuti da su sudovi i u Republici Hrvatskoj zauzeli snažno stajalište da nemotiviranost počinitelja predstavlja element bića kaznenog djela nasilničkog ponašanja,<sup>77</sup> pri čemu se ipak na određeni način nastojalo i elementu nemotiviranosti dati određene realno primjenjive konture, na način da se isključi mogućnost opravdavajućim tretirati motive koji nisu blisko vremenski povezani s predmetnim događajem, kao i određeni motivi koji su beznačajni i neracionalni.<sup>78</sup>

Nastojanja sudske prakse k reduciranju značenja norme iz čl. 362. KZ-a F BiH/03 u podnošljive konture nisu se zadržavali na ovome, oni su išli i dalje do korištenja potpuno neprihvatljivih i za tekst čl. 362. KZ-a F BiH/03 apsolutno neprimjenjivih elemenata. Tako je zahtijevano da je uz ugrozu građanskog mira došlo do ugrožavanja sigurnosti druge osobe, znatnog uzne-

75 Presuda Kž-299/03 Vrhovni sud F BiH (5. veljače 2004.) (BA) ističe da „*Ono što krivično djelo nasilničkog ponašanja izvršeno vršenjem nasilja prema drugome izdvaja od ostalih krivičnih djela, čija se radnja izvršena takođe može smatrati aktom nasilja, je upravo nemotiviranost nasilja kod krivičnog djela nasilničkog ponašanja...*“

76 Rješenje 30 0 K 105782 21 Kž 3 Kantonalni sud u Tuzli (13. siječnja 2021.) (BA) problematizira postojanje elementa nemotiviranosti kod osobe kojoj se stavlja na teret da je došla u ugostiteljski objekt u kojem su bili konobari i gosti, zatim počela galamiti u objektu govoreći gostima: „Marš svi iz kafica“, nakon čega se popela do pola na stepenice i obratila se i tim gostima riječim: „Ajmo svi marš napolje“, „Nećete sad raditi, jebem vam svima mater, marš svi napolje“, „Hajmo sad izlazite napolje, večeras će ovo biti zapaljeno“, zbog čega su gosti u strahu uzeli svoje jakne i počeli izlaziti iz objekta, a nakon što su policijski službenici ušli u objekt, pred nazočnim policajcima zaprijetio da će F. F-a. ubiti, odnosno zaklati. Naime, okolnost da je optuženik sam izjavljivao da je to učinio zbog svojih ranijih nesuglasica s vlasnikom kafica F. F.-om, dovela je do jednog potpuno apsurdnog zaključka ovoga Suda da zbog toga izostaje element nemotiviranosti, pa time da nisu ni ispunjena bitna obilježja kaznenog djela nasilničkog ponašanja.

77 Presuda IV Kž 56/1991-3 VSRH (2. svibnja 1991.) (HR) ističe: „(...) sam smisao krivičnog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 198. KZH jest činjenje nasilja bez određenog motiva i poriva izvana, o vršenju nasilja radi samog nasilje, kod čega počinitelj na takav način zadovoljava svoju potrebu za uvažavanjem u međuljudskoj komunikaciji. Iz dosada prikupljenih dokaza i podataka u spisu, te iz obrane okrivljenika nedvojbeno proizlazi da se u konkretnom slučaju radilo o napadu na oštećenika s jasno određenim povodom, nakon prethodnih nesuglasica oko iskopa zemlje, što je činio oštećenik, tj. da se nije radilo o okrivljenikovom nemotiviranom ponašanju, samo u cilju 'afirmacije' sebe samoga.“ Presuda IV Kž-41/1996-2 VSRH (19. prosinca 1996.) (HR), također problematizira činjenicu da je osumnjičeniku smetala buka u zgradi, ocijenivši da zbog toga za postupanje osumnjičenika, neovisno što nije prihvatljivo, ne može se reći da je nemotivirano...

78 Presuda 7-Kž-402/2021-7 VSRH (7. lipnja 2021.) (HR) navodi da „činjenica da određene nesuglasice između počinitelja i oštećenika postoje od ranije te da oštećenik namigivao ili nekim znakovima izazvao počinitelja, ne dovode u pitanje postojanje elementa nemotiviranosti kod počinitelja.“



mirenja i straha kod građana, odnosno osjećaja ugroženosti.<sup>79</sup> Nadalje, u određenim odlukama traženo je postojanje elemenata kao što su „bezrazložnost“, „izživljavanje“, „objest“ i slično, koji nikada nisu bili dio bića kaznenog djela nasilničkog ponašanja u BiH.<sup>80</sup> Riječ je o zastarjelim, arhaičnim stajalištima, iskonstruiranim pozivanjem na neprimjenjive zakonske komentare koji podlogu imaju na sasvim različitim obilježjima bića kaznenog djela. Sada već davnih dana, teorija<sup>81</sup> je isticala da je izostavljanjem iz bića kaznenog djela elementa „sklonosti počinitelja za nasilničkim ponašanjem“, dovedena u pitanje konstatacija o počinitelju ovog kaznenog djela kao određenom tipu ličnosti – nasilniku, siledžiji. Opravdano bi bilo dakle, napustiti rudimentarne metode tumačenja zakonske norme koje nisu lojalne zakonskom tekstu ni u kojem smislu, kako semantičkom tako i teleološkom, kojima se primjerice, zahtijeva da je riječ o „nasilju radi nasilja“, da je ono „nemotivirano“, „bezrazložno“, „radi izživljavanja“, „iz objesti“ i sl.

Ne može biti dileme oko toga da element nemotiviranosti nije sadržan u biću djela iz čl. 362. st. 1. KZ-a F BiH, niti on ima bilo kakvu podlogu u bilo kojem dijelu zakonskog teksta, on je zbog toga, hibridni, sudskom praksom kreiran element bića kaznenog djela. Ako se i uzme da je zahvat članka 362. KZ-a F BiH preširok, odnosno da obuhvaća prevelik spektar ponašanja, ostaje nejasno zašto sudska praksa pribjegava retoričkim figurama koje nemaju podlogu u zakonskom tekstu, a izbjegava detaljnijom razradom postojećih elemenata dati pravi značaj i doseg zakonskoj normi. U tom kontekstu, ako se dobro razmotri značenje zakonskog elementa „ugroze građanskog mira“ kako je to već ranije opisano, sasvim je jasno da iz doseg članka 362. KZ-a F BiH treba izostaviti ponašanja prema onim oštećenima koji nemaju legitimna i opravdana očekivanja građanskog mira. Drugim riječima, u svim onim slučajevima gdje i oštećenik prema počinitelju nastupa neadekvatno do te mjere da sudjeluje u potpirivanju verbalnog ili fizičkog sukoba, gdje vrijeđa, psuje, prijeti, fizički napada, onda je sasvim razumno tumačenje da taj oštećenik gubi pravo pozivati se na koncept „građanskog mira“ jer je upravo on taj koji taj koncept grubo krši. U takvim situacijama bilo bi opravdano uzeti da ovaj element bića kaznenog djela nasilničkog ponašanja nije ispunjen. Kada će postupanja oštećenika poprimiti ovaj karakter, treba prepustiti sudskoj praksi, pri čemu treba izbjegavati nepovjerenje prema sposobnosti sudske prakse da ove elemente ispravno primijeni na praktičnom polju. Naravno da i ovdje treba izbjeći preekstenzivna tumačenja koja bi poprimila opskuran karakter jer i u ovim slučajevima postoji mogućnost da je unatoč takvom ponašanju oštećenika ipak došlo do ugroze građanskog mira slučajnih prolaznika, gdje onda kaznena odgovornost ovih počinitelja ipak treba opstati. Upravo u ovom elementu ogleđa se esencijalna razlika ovoga koncepta s ne/motiviranošću, koji ne može razriješiti problematiku ugroze slučajnih prolaznika jer se ne/motiviranost razmatra u odnosu na samu radnju počinjenja.

79 Presuda 30 0 K 104467 21 Kž Kantonalni sud u Tuzli (20. rujna 2021.) (BA) navodi da „za primjenu navedenog krivičnog djela nije dovoljno utvrditi da je ponašanjem izvršioca došlo do ugrožavanja sigurnosti drugog lica već je neophodno utvrditi da je time prouzrokovano znatno uznemirenje i strah kod građana, odnosno da se kod njih pojavi osjećaj ugroženosti zbog ekscesnog ponašanja.“ Pritom se čak izričito poziva na Komentar krivičnih/kaznenih zakona u BiH knjiga II i to str. 179.9 i 1800., iako je riječ o komentaru kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz KZ RS/03 sa sasvim drugačije propisanom posljedicom djela.

80 Presuda Kž-299/03 Vrhovni sud F BiH (5. veljače 2004.) (BA) zahtijeva „da je radnja počinitelja rezultat objesti i izživljavanja učinitelja i kao takvo samo sebi cilj“. Nasuprot ovome, „izživljavanje“ predstavlja element bića ovog kaznenog djela u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske iz 1997., dok je termin „objest“ korišten kod razmatranja objesne vožnje u cestovnom prometu, što se onda kvalificira kao postupanje iz neizravne namjere te je korištenje ovih pojmova potpuno neprikladno pri tumačenju ispunjenosti bitnih obilježja kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz 362. KZ-a F BiH.

81 Zvonimir Tomić, 'O posebnim subjektivnim obilježjima krivičnog djela nasilničkog ponašanja' (1985) 39(9) Naša zakonitost 1032.

Nadalje, pravna teorija i sudska praksa nedovoljno su tretirali okolnost da zakonodavac u izričaju zakonske norme iz čl. 362. KZ-a F BiH koristi trajni glagol „ugrožava...“, a koja činjenica također može predstavljati zakonski primjenjiv element limitiranja dosega zakonske norme, što bi u ovom slučaju bilo zakonski potkrijepljeno, za razliku od izvanzakonskog elementa „nemotiviranosti“. Naime, mora postojati određen razlog zašto zakonodavac ne koristi drugačiju terminologiju (primjerice „ugrozi građanski mir“) jer korištenje trajnog glagola uobičajeno označava potrebu da se kažnjava ponavljanje djela, ili barem da se traži određeni vremenski element trajanja djela za koji ne bi bio dostatan pojedinačan izdvojeni akt. Ovdje se samo ukazuje na pravno prihvatljive mogućnosti aplikacije jedne šire i općeprihvaćene težnje za redukcijom dosega izričaja zakonske norme iz čl. 362. ZKP-a F BiH, čime bi se otklonile kratkotrajne nasilne radnje blažeg intenziteta, kao primjerice, u slučaju zadavanja običnog šamara u ranije spomenutom primjeru.

### 3.4. STJECAJ, PRODULJENO KAZNENO DJELO I UČESTALOST KAZNENOG DJELA NASILNIČKOG PONAŠANJA U BIH

Zbog specifičnosti zakonskog opisa kaznenog djela nasilničkog ponašanja i njegova poklapanja s mnoštvom drugih kaznenih djela, pojavilo se kao sporno pitanje kako tretirati pravnu situaciju kada ponašanje počinitelja ispunjava obilježja i drugog kaznenog djela. U praksi je to u pravilu riječ o pratećem djelu, odnosno djelu koje se ostvaruje paralelno s kaznenim djelom nasilničkog ponašanja, a najčešće kada počinitelj svojom nasilnom radnjom fizičkog napada na javnom mjestu ispuni i obilježja tjelesne ozljede, ili kada osobito drskim ponašanjem iskaže ozbiljnu prijetnju prema drugome ili oštetiti tuđu stvar.

U teoriji prevladava gotovo nepodijeljeno stajalište da je moguć idealni stjecaj između kaznenog djela nasilničkog ponašanja s drugim kaznenim djelima za koja je zapriječena jednaka ili veća kazna, a za kaznena djela s manjom zapriječenom kaznom vrijede pravila prividnog stjecaja zbog konsumpcije.<sup>82</sup> Ovakvim stajalištem rukovodila se i sudska praksa u BiH te su prividnim stjecajem smatrane sve navedene situacije kada počinitelj svojim radnjama ispuni obilježja kaznenog djela nasilničkog ponašanja istodobno s obilježjima nekih drugih kaznenih djela s blaže propisanom kaznom, kao što je kazneno djelo ugrožavanja sigurnosti i oštećenja tuđe stvari. Sudskoj praksi ostaje svakako, mogućnost cijiniti ove okolnosti kao otegotne pri odmjeravanju kazne, naravno, uz puno poštovanje pravila o zabrani dvostrukog vrednovanja okolnosti važnih za odmjeravanje kazne.<sup>83</sup>

Sudska praksa, primjerice, u Hrvatskoj omogućavala je idealan stjecaj kaznenog djela nasilničkog ponašanja s kaznenim djelima s blažom zapriječenom kaznom, kao što je oštećenje

82 Za ovo stajalište se zalagao Zlatarić (n 3) 18, a prihvaćaju ga i Novoselec (n 9) 460 i Škorić (n 5) 515.

83 Za ovo se zalaže i Roxin navodeći da se konzumirano djelo može uzeti u obzir pri odmjeravanju kazne na štetu počinitelja, sve dok okolnosti koje otežavaju kaznu već nisu sastavni dio glavnog djela. Vidi: Claus Roxin, *Strafrecht. Allgemeiner Teil, Band II, Besondere Erscheinungsformen der Straftat* ) Verlag C. H. Beck, Munchen, 2003) 868.

tude stvari<sup>84</sup> i prijetnja.<sup>85</sup> Noviji radovi, međutim, ističu da se pozivanje na zapriječenu kaznu može prihvatiti tek kao dopunski kriterij procjene, ali ne može biti presudno te da treba uzimati u obzir i odnos povrijeđenih pravnih dobara, a postavljaju se i određeni dodatni kriteriji.<sup>86</sup> Iako se može s visokim stupnjem sigurnosti tvrditi da sudska praksa u BiH neće krenuti ovim putem, treba se prikloniti rezoniranju koje iznosi Vuletić jer postoji realno predvidljiva opasnost da kod apsolutnog prihvaćanja koncepcije prividnog stjecaja, mnoga ponašanja sposobna tvoriti vlastitu relevantnu kriminalnu količinu – prođu nekažnjena.

Za razliku od stjecaja, institut produljenog kaznenog djela rijedak je i teško primjenjiv kod kaznenog djela nasilničkog ponašanja. Tomu je zasigurno najviše pridonijelo stajalište sudske prakse da je jedan od uvjeta za primjenu ovog instituta postojanje identiteta oštećenika kod svih kaznenih djela protiv osobnih dobara, dok kod drugih kaznenih djela ovaj uvjet nije obavezan.<sup>87</sup> Praktično, to znači da bi dolazila u obzir primjena instituta produljenog kaznenog djela i kod kaznenog djela nasilničkog ponašanja, ali samo u situacijama počinjenja više nasilničkih radnji prema jednom oštećeniku. Kako je ovdje riječ o pravnoj konstrukciji kojom se značajno privilegira počinitelj (jer se ne kažnjava za stjecaj), ovome stajalištu sudske prakse zasigurno se ne može uputiti nikakav opravdan prigovor, a s njim je suglasna i pravna teorija.<sup>88</sup> Brojne kritike koje je trpjela primjena ove pravne figure, popraćeni s praktičnim problemima u primjeni, doveli su i do toga da, primjerice, Njemačka u potpunosti napusti institut produljenog kaznenog djela.<sup>89</sup> Jedna zaista široka lepeza životnih situacija u kojima se pojavljuje kazneno djelo nasilničkog ponašanja, koje svojim sadržajem često obuhvaća fizičke napade na tijelo drugih osoba, zatim nasilništvo na javnom mjestu prema više osoba, okolnosti su koje značajno limitiraju mogućnost primjene ovoga instituta kod kaznenog djela nasilničkog ponašanja.

Kada je u pitanju učestalost kaznenog djela nasilničkog ponašanja u BiH, iznijeti kompletnu analizu učestalosti nasilništva u BiH zahtijevalo bi zasigurno mnogo šire i sveobuhvatnije istraživanje, koja bi u znatnoj mjeri premašila tekstualne mogućnosti ovoga rada. Međutim, ipak se može izložiti jedan sumaran prikaz učestalosti kaznenog djela nasilničkog ponašanja kroz kategorije podnesenih prijava, podignutih optužnica i osuđujućih presuda u BiH. Tako

84 Presuda Kzz 18/69-2 VSRH (8.8.1969.) (HR) ponašanje okrivljenika koji se nasilno ponašao u javnom lokalu i uznemiravao goste i kad se nakon udaljenja iz restorana vratio u restoran i namjerno razbio staklo na vratima restorana, pravno kvalificira kao stjecaj kaznenog djela nasilničkog ponašanja na javnom mjestu iz čl. 292b KZ-a i oštećenje tude stvari iz čl. 257. st. 1. KZ-a, uz obrazloženje da je riječ o dva bitno različita zaštitna objekta jer se kaznenim djelom čl. 292.b KZ-a zaštićuje spokojstvo građana i javni red, a kriv, djelom oštećenja tude stvari zaštićuje se tuda pokretna i nepokretna stvar.

85 Presuda III Kr 140/2021-3 VSRH (14. prosinca 2021.) (HR) ponašanje okrivljenika koji je žrtvu u centru fizički napao za vrijeme dok je trčao na pokretnoj traci i zadao mu pritom metalnom šipkom tjelesne ozljede u predjelu glave i tijela, govoreći pri tome da će ga ubiti, pravno kvalificirao kao stjecaj kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz članka 323.a KZ-a/11 prijetnje iz članka 139. stavka 2. KZ-a/11.

86 Vuletić kao dodatne kriterije navodi: 1. proširenje postojeće ili nastup nove štete; 2. identitet oštećenika; 3. intenzitet povrede pravnih dobara; nužnosti zajedničkog pojavljivanja. Vidi: Igor Vuletić, 'Konsumpcija kao oblik prividnog stjecaja' (2012) 19(1) Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 20.

87 Presuda 118-0 Kž. 08-000 049 VSRH (22. svibnja 2008.) (BA).

88 Vuletić se protivi primjeni ovoga instituta u svim situacijama kada su u igri najviša osobna pravna dobra, uz obrazloženje da bi to bilo protivno svrsi tog instituta te u koliziji s proklamiranom svrhom kažnjavanja, kojem stajalištu se ništa ne može zamjeriti. Vidi: Igor Vuletić, 'Produljeno kazneno djelo – jedan mogući smjer razvoja de lege ferenda' (2008) 15(2) Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 1066.

89 Više: Roxin (n 83) 874.

je prema službenim podacima Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine,<sup>90</sup> u entitetu RS u 2022. godini zaprimljena 34 prijava, od kojih je podignuto 29 optužnica, od toga je potvrđeno 18 optužnica te su donesene 22 osuđujuće presude. U istoj godini u entitetu F BiH pak zaprimljeno je 359 prijava, od kojih je podignuto 236 optužnica, od toga je potvrđeno 238 optužnica te doneseno 240 osuđujućih presuda. Od osuđujućih presuda u F BiH kao izrečena sankcija dominira uvjetna osuda sa 64 % (154 uvjetne osude), a zatvorska kazna je izrečena u 81 slučaju.

Podaci su vrlo slični i u odnosu na raniji period. Tako je u entitetu RS u 2021. godini zaprimljena 31 prijava, od kojih je podignuto 25 optužnica, od toga su potvrđene 24 optužnice te doneseno 16 osuđujućih presuda. U istoj godini u entitetu F BiH zaprimljeno je 367 prijava, od kojih je podignuto 252 optužnica, od toga je potvrđeno 249 optužnica te doneseno 228 osuđujućih presuda. Od osuđujućih presuda u F BiH u 2021. godini dominira kao izrečena kaznenopravna sankcija uvjetna osuda sa 69 % (159 uvjetnih osuda), a zatvorska kazna je izrečena u 66 predmeta, a vrlo slična situacija je i 2021. godine gdje uvjetna osuda dominira sa 69 % (159 uvjetnih osuda), a zatvorska kazna je izrečena u 66 predmeta.

Ono što se može zaključiti jest znatno veća brojnost predmeta nasilničkog ponašanja u entitetu F BiH, a što je vidljivo i letimičnim pogledom na izložene brojke. Teško je naći razloge tomu bez detaljnije analize. Međutim, malo dileme može biti oko toga da je jedan od razloga i dosta ekstenzivnije postavljena normativna konstrukcija posljedice djela kroz „ugrožavanja građanskog mira“ u KZ-u F BiH/03, što čini ovo djela, dosta jednostavnije dokazati u odnosu na „teže remećenje javnog reda i mira“, a o čemu je ranije već bilo riječi.

#### 4. ZAKLJUČAK

Iz iznesenog izlaganja vidljivo je da izložena sudska praksa upravo za posljedicu djela nije uspjela izgraditi čvrste kriterije pa se sasvim opravdano postavlja pitanje ne ide li zakonska formulacija posljedice kod kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 362. KZ-a F BiH u vidu „ugroze građanskog mira“ predaleko. I dok se u mnogočemu može uputiti primjedba zakonodavcu u pogledu ne/određenosti ovakvog zakonskog opisa, nesporno je i da je sudska praksa u tumačenju sporne zakonske odredbe u koječemu bila u krivu. Naime više je nego vidljiv propust sudske prakse da se aktivnije angažira oko definicije termina „ugroze građanskog mira“, što ima poražavajući učinak jer je samo dosljedno i konkretno mapiranje pojma „ugroze građanskog mira“ moglo otkloniti opasnosti na koje su teoretičari upirali iznošenjem prigovora neodređenosti zakonske norme, što je u konkretnom od strane sudske prakse, nesumnjivo izostalo.

Izložena razmatranja upućuju na teškoće u poblížem određenju ovoga pojma, ali ne i o njegovoj neprikladnosti i neprimjenjivosti. Zakonodavac se nije odlučio za konkretan izričaj sporne zakonske odredbe iz neopreznosti, a to zasigurno nije učinjeno niti iz nepromišljenosti, pa se mora izvesti zaključak da se zakonodavac ipak svjesno upustio u ovu avanturu te se iz ovakve formulacije nipošto ne može izvesti zaključak da je imao namjeru ovakvoj posljedici dati

<sup>90</sup> Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine, Struktura kriminala u BiH, dostupno na: <https://vstv.pravosudje.ba/vstvfo/B/141/kategorije-vijesti/1198/1363/114475> pristupljeno 7. ožujka 2024.

neki restriktivan značaj. Naprotiv, očigledna je namjera zakonodavca ovako fleksibilno postavljenom posljedicom djela zahvatiti široku lepezu društvenih situacija u kojima dolazi do ugroze građanskog mira. Ono što se opravdano može zamjeriti jest propisani kazneni okvir za temeljni oblik djela iz čl. 362. st. 1. KZ-a F BiH, koji ne omogućava ni u kojem slučaju ni izricanje novčane kazne, ali ni ublažavanje kazne zatvora ispod tri mjeseca, a koji kazneni okvir je izjednačen s propisanom kaznom za kvalificirani oblik ovoga djela prema KZ-u BD/03 i KZ-u RS/03. Prema tome, ostaje konceptijski jako zamršeno odrediti koje su to okolnosti koje ovome djelu daje veću kriminalnu količinu koja bi opravdala i ovako visoko postavljeni kazneni okvir, jer je riječ o deliktu ugrožavanja kojemu je izvan bića djela nastup znatnog uznemirenja i straha kod građana, ili narušavanje javnog reda i mira.

Upravo zbog toga bi *de lege ferenda*, trebalo razmotriti snižavanja kaznenog okvira za temeljni oblik djela iz čl. 362. st. 1. KZ-a F BiH na način da za isto bude propisana novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine, a što bi bilo i prikladno s obzirom na to da se govori o deliktu ugrožavanja. Kao jedan modalitet kvalificiranog oblika ovoga djela čini se opravdanim revidirati stavak 2. na način da isti obuhvaća slučajeve kada je počinjenjem temeljnog oblika djela došlo do znatnog uznemirenja i straha kod građana ili težeg remećenja javnog reda i mira, a za koje djelo onda ne bi bilo nikakve racionalne prepreke predvidjeti jedan ozbiljniji kazneni okvir s propisanom kaznom zatvora, primjerice, od tri mjeseca do tri godine. U ovakvoj konstelaciji odnosa, sadašnji kvalificirani oblik ovog kaznenog djela ostao bi neizmijenjen, ali izmješten u stavak 3. članka 362. KZ-a F BiH.

Predložene izmjene, sasvim sigurno, pružile bi adekvatnu mogućnost gradiranja graničnih situacija te samim time olakšale teškoće s kojima se susreće sudska praksa, kroz pravilno kvalificiranje pod temeljni oblik djela onih slučajeva gdje je posljedica ostala samo na ugrožavanju. U svakom slučaju, ovo se čini puno prikladnije od neopravdanog sužavanja kriminalne zone kroz aplikaciju izvanzakonskih obilježja bića kaznenog djela, čime se ostavljaju izvan domašaja zakonske norme, primjerice sva motivirana nasilnička ponašanja počinitelja.

## BIBLIOGRAFIJA

1. Anić V, *Veliki rječnik Hrvatskog jezika* (Novi Liber Zagreb, 2004)
2. Atanacković D, *Krivično pravo, Posebni dio* (Privredna štampa Beograd, 1981)
3. Babić M i drugi, *Komentari Krivičnih/Kaznenih zakona u BiH* (Zajednički projekat Vijeća Europe i Europske komisije Sarajevo, 2005)
4. Bačić F i Pavlović Š, *Kazneno pravo – posebni dio, I. izdanje*, (Informator Zagreb, 2001)
5. Bačić F i Pavlović Š, *Komentar Kaznenog zakona* (Organizator Zagreb, 2004)
6. Bačić F, 'Nekoliko nestandardnih modela zakonskih opisa krivičnih djela u KZH' (1983) 3 Naša zakonitost, 23
7. Derenčinović D i drugi, *Posebni dio kaznenog prava* (Zagreb, 2013)
8. Fatić B, 'Nasilničko ponašanje na javnom mjestu' (1972) 11 13 Maj, 47
9. Garačić A, *Kazneni zakon u sudskoj praksi, Posebni dio* (Libertin naklada Rijeka, 2016)
10. Horvatić Ž i Šeparović Z, *Kazneno pravo (Posebni dio)* (Masmedia Zagreb, 1999)

11. Ilić V i drugi, *Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine*, (Federalno ministarstvo pravde Sarajevo, 1998)
12. Jemrić M, *Krivični zakonik* (Narodne novine Zagreb, 1975)
13. Kalaba D, 'Nasilničko ponašanje' (1998) 47(9) *Pravni život*, 181
14. Krkljuš I, 'Nasilničko ponašanje' (1974) 8–9 *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, 53
15. Lončarević D, 'Neka razmatranja o krivičnom djelu nasilničkog ponašanja' (1976) 30 (7–8) *Naša zakonitost*, 116
16. Memedović N, 'Krivično delo nasilničkog ponašanja' (1975) 3 *Pravni život*, 37
17. Novoselec P, 'Druga novela kaznenog zakona' (2014) 21(2) *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 439
18. Novoselec P, *Posebni dio Kaznenog prava* (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu Zagreb, 2011)
19. Pavišić B i drugi, *Komentar Kaznenog zakona* (Narodne novine Zagreb, 2007)
20. Pavlović Š, *Kazneni zakon, zakonski tekst – komentari – sudska praksa – pravna teorija 3. izdanje* (Libertin Naklada Rijeka, 2015)
21. Perović M, 'Oko inkriminacije dva aktuelna krivična dela' (1972) XX(4) *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 732
22. Petrović B i Jovašević D, *Krivično pravo II (Krivično pravo posebni dio)* (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu Sarajevo, 2005)
23. Roxin C, *Strafrecht. Allgemeiner Teil, Band II, Besondere Erscheinungsformen der Straftat* (Verlag C. H. Beck, Munchen, 2003)
24. Srzentić N i drugi, *Komentar Krivičnih zakona SR Srbije, SAP Kosova i SAP Vojvodine* (Savremena Administracija Beograd, 1986)
25. Škorić M i Rittossa D, 'Nova kaznena djela nasilja u kaznenom zakonu' (2015) 22(2) *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 483
26. Tomić Z, 'O posebnim subjektivnim obilježjima krivičnog djela nasilničkog ponašanja' (1985) 39(9) *Naša zakonitost*, 1030
27. Vuletić I, 'Konsumpcija kao oblik prividnog stjecaja' (2012) 19(1) *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15
28. Vuletić I, 'Produljeno kazneno djelo – jedan mogući smjer razvoja de lege ferenda' (2008) 15(2) *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1066
29. Zindović I i Dragutinović O, *Krivično pravo u sudskoj praksi KZ Srbije i KZ Crne Gore sa komentarom i sudskom praksom* (Litopapir Čačak, 1994)
30. Zlatarić B, 'Novo kazneno djelo nasilničkog ponašanja na javnom mjestu, (čl. 292.b KZ)' (1967) 2 *Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, 172

## PROPISI I DOKUMENTI

1. Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 10/03, 6/05, 21/10, 9/13, 26/16, 13/17, 50/18 i 19/20) (BA)
2. Kazneni zakon Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 3/03, 32/03 – ispravak, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21, 31/23 i 47/23) (BA)

3. Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, broj 43/98) (BA)
4. Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17) (BA)
5. Kentucky Revised Statutes – Revidirani statut Kentuckija (1968) (US)
6. Krivični zakon Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine (Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, broj 16/77, 32/84, 19/86, 41/87, 40/87) (YU)
7. Krivični zakonik (Službeni list FNRJ, broj 13/51, 30/59, 11/62, 31/62, 37/62, 15/65, 15/67) (YU)
8. Krivični zakonik Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 22/00) (BA)
9. Krivični zakon Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 37/13) (BA)
10. Krivični zakonik Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 64/17, 104/18 – odluka US, 15/21, 89/21 i 73/23) (BA)
11. The Public Order Act – Zakon o javnom redu (1986) (UK)
12. The Public Order Act – Zakon o javnom redu (2023) (UK)

## PRESUDE I DRUGE ODLUKE

1. Odluka Colten v. Kentucky Vrhovni sud SAD (12. lipnja 1972.) (US)
2. Presuda 84 0 K 054740 18 K Osnovni sud u Derventi (11. svibnja 2018.) (BA)
3. Presuda 30 0 K 107022 21 K Općinski sud u Srebreniku (20. svibnja 2021.) (BA)
4. Presuda 30 0 K 102629 19 Kps Općinski sud u Srebreniku (14. studenog 2019.) (BA)
5. Presuda 30 0 K 104407 20 Kž 2 Kantonalni sud u Tuzli (27. svibnja 2021.) (BA)
6. Presuda 42 0 K 032707 16 K Općinski sud u Zavidovićima (23. ožujka 2017.) (BA)
7. Presuda 42 0 K 050145 20 K Općinski sud u Zavidovićima (8. lipnja 2020.) (BA)
8. Presuda 86 0 K 049098 18 Kps Osnovni sud u Modriči (12. studenog 2018.) (BA)
9. Presuda 30 0 K 104467 21 Kž Kantonalni sud u Tuzli (20. rujna 2021.) (BA)
10. Presuda 09 0 K 022468 17 Kž 22 Vrhovni sud F BiH (23. siječnja 2018.) (BA)
11. Presuda 03 0 K 001884 11 Kžk Vrhovni sud F BiH (11. listopada 2011.) (BA)
12. Presuda 30 0 K 103170 21 Kž Kantonalni sud u Tuzli (6. rujna 2021.) (BA)
13. Presuda 30 0 K 103910 20 Kž Kantonalni sud u Tuzli (17. svibnja 2021.) (BA)
14. Presuda 30 0 K 103170 21 K 2 Općinski sud u Srebreniku (10. veljače 2022.) (BA)
15. Presuda 30 0 K 105463 20 K Općinski sud u Srebreniku (7. prosinca 2020.) (BA)
16. Presuda Kž-299/03 Vrhovni sud F BiH (5. veljače 2004.) (BA)
17. Rješenje 30 0 K 105782 21 Kž 3 Kantonalni sud u Tuzli (13. siječnja 2021.) (BA)
18. Presuda IV Kž 56/1991-3 VSRH (2. svibnja 1991.) (HR)
19. Presuda IV Kž-41/1996-2 VSRH (19. prosinca 1996.) (HR)
20. Presuda 30 0 K 104467 21 Kž Kantonalni sud u Tuzli (20. rujna 2021.) (BA)
21. Presuda 7-Kž-402/2021-7 VSRH (7. lipnja 2021.) (HR)
22. Presuda Kzz 18/69-2 VSRH (8. kolovoza 1969.) (HR)

23. Presuda III Kr 140/2021-3 VSRH (14. prosinca 2021.) (HR)
24. Presuda 118-0 Kž. 08-000 049 Vrhovni sud Republike Srpske (22. svibnja 2008.) (BA)

## MREŽNI IZVORI

1. Moran R, 'Doing Away With Disorderly Conduct', rujan 2022, <<https://lims.minneapolismn.gov/download/Agenda/2844/MoranDisorderlyConductArticle.pdf/63070/2848/Moran%20Disorderly%20Conduct%20Article>> pristupljeno 10. ožujka 2024.
2. Strickland P i drugi, "Insulting words or behaviour": Section 5 of the Public Order Act 1986', siječanj 2013, <<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN05760/SN05760.pdf>> pristupljeno 10. ožujka 2024.
3. Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine, Struktura kriminala u BiH, <<https://vstv.pravosudje.ba/vstvfo/B/141/kategorije-vijesti/1198/1363/114475>> pristupljeno 7. ožujka 2024.



Alen Lukač\*

## CRIMINAL OFFENCE OF VIOLENT BEHAVIOUR IN BOSNIA AND HERZEGOVINA – THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS

### Summary

The subject of the paper is the consideration of the criminal offence of violent behaviour in the criminal material law of Bosnia and Herzegovina from the theoretical, normative, and practical aspects. The paper first analyses the historical development of the criminal offense of violent behaviour in the territory of Bosnia and Herzegovina. The central part of the paper is a detailed analysis of the criminal offence of violent behaviour in Bosnia and Herzegovina from *de lege lata* aspect. Special reference is given to the semantic contextual analysis of the provision and the presentation of possible modalities of actions for committing this criminal offence, the consequences of the offence and the presentation of the legal position of court practice. The paper presents a criticism of certain court decisions in which the significance of the consequences of the “act of threat to civil peace“ have been unjustly reduced. Finally, *de lege ferenda* proposals are presented with the aim of more fully regulating the criminal offence of violent behaviour in Bosnia and Herzegovina.

*Keywords:* violence, civil peace, motivation



This work is licensed under a Creative Commons  
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

\* Alen Lukač, univ. spec. iur., judge, Municipal court in Srebrenik, Radnička bb, 75350 Srebrenik, Bosnia and Herzegovina, E-mail address: alen\_luki@hotmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-9870-8880>.

